

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2019-2020

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Nikola Dragounová

**Myšlenky osobností speciální pedagogiky a využití
etopedické teorie ve výchovném ústavu v Kostomlatech pod
Milešovkou**

Praha 2020

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Klára Eliášková

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2019-2020

BACHELOR THESIS

Nikola Dragounová

**Thoughts of special education personalities and the usage
of etopedic theory in the educational institute Kostomlaty pod
Milešovkou**

Prague 2020

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Mgr. Klára Eliášková

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská/diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne:

Nikola Dragounová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé absolventské práce Mgr. Kláře Eliášové, za odborné vedení, cenné rady, ochotu a trpělivost, které mi pomohly při zpracování této práce.

Anotace

Bakalářská práce je rozdělena do několika kapitol a zabývá se speciální pedagogikou, jejím historickým vývojem, metodami a členěním speciální pedagogiky. Druhá kapitola popisuje vznik a postupný vývoj etopedie a zabývá se výchovnými zařízeními. V této kapitole se také věnujeme poruchám chování a prevencí poruchy chování. V poslední kapitole teoretické části bakalářské práce je výběrově uvedeno několik autorů určitého století a jejich myšlenky při založení výchovných zařízení. Jako významné osobnosti speciální pedagogiky byli vybráni: Semjonovič Makarenko, Johann Henrich Pestalozzi, František Bakule, Rudolf Jedlička, Jan Chlup a Karel Slavoj Amerling V praktické části pomocí dotazníkového šetření a rozhovoru je zjišťováno, zda se myšlenky daných osobností využívají dodnes a jaká je spokojenost zaměstnanců v daných zařízeních.

Klíčová slova

Speciální pedagogika, vývoj, etopedie, výchovné zařízení, poruchy chování, projevy, příčiny, prevence

Annotation

The bachelor thesis is divided into several chapters and deals with special education, its historical development, methods and division of special education. The second chapter describes the origin and gradual development of etopedy and deals with educational facilities. This chapter also discusses behavioral disorders and prevention of behavioral disorders. In the last chapter of the theoretical part of the bachelor thesis there is a selection of several authors of a certain century and their ideas in establishing educational facilities. The important personalities of special pedagogy were chosen: Semyonovich Makarenko, Johann Henrich Pestalozzi, Frantisek Bakule, Rudolf Jedlicka, Jan Chlup and Karel Slavoj Amerling. In the practical part, the questionnaire survey and interview is used to find out what ideas of these personalities are used to this day and what is the satisfaction of employees in the facilities.

Keywords

Special pedagogy, development, etopedics, educational facilities, behavioral disorders, manifestations, causes, prevention

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA.....	10
1.1 VYMEZENÍ POJMU SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA.....	10
1.2 VÝVOJ A HISTORIE SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY	12
1.3 METODY SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY	14
1.4 ČLENĚNÍ SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY	15
2 ETOPEDIE	18
2.1 HISTORICKÝ VÝVOJ PORUCH CHOVÁNÍ	18
2.2 PŘÍČINY VZNIKU PORUCHY CHOVÁNÍ	19
2.3 PORUCHY CHOVÁNÍ	20
2.4 PREVENCE PORUCHY CHOVÁNÍ	21
2.5 ZPŮSOBY PRÁCE S DĚTMI S PORUCHAMI CHOVÁNÍ	22
2.6 VÝCHOVNÁ ZAŘÍZENÍ	24
3 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY 19. STOLETÍ.	26
3.1 ANTON SEMJONVIČ MAKARENKO (1888—1939).....	26
3.2 JOHANN HEINRICH PESTALOZZI (1746—1827).....	27
3.3 FRANTIŠEK BAKULE (1877—1957).....	28
3.4 RUDOLF JEDLIČKA (1869—1926).....	29
3.5 JAN CHLUP (1889—1968).....	30
3.6 KAREL SLAVOJ AMERLING (1807—1884).....	31
PRAKTICKÁ ČÁST	33
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	33
4.1 HYPOTÉZY A CÍL VÝZKUMU	33
4.1.1 HYPOTÉZY	33
4.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR-VÝCHOVNÝ ÚSTAV KOSTOMLATY POD MILEŠOVKOU	33
4.3 METODA VÝZKUMU	35
4.3.1 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ	35
4.4 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	35

5	ROZHOVOR	53
5.1	ROZHOVOR S OTEVŘENÝMI OTÁZKAMI	53
5.2	VÝBĚR DOTAZOVANÉHO	54
5.3	JEDNOTLIVÝ ROZHOVOR	54
5.4	ZHODNOCENÍ ROZHOVORU	56
	ZÁVĚR	57
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	59
	SEZNAM ZKRATEK	62
	SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	63
	SEZNAM PŘÍLOH	65

ÚVOD

Pro tuto bakalářskou práci bylo zvoleno téma myšlenky osobností speciální pedagogiky a využití etopedické teorie ve výchovném ústavu v Kostomlatech pod Milešovkou

. Cílem mé bakalářské práce je zjistit, zda se myšlenky slavných osobností zachovaly dodnes, jaké je jejich praktické využití v daném zařízení a jaká je spokojenost zaměstnanců v zařízeních. V teoretické části bakalářské práce se budeme věnovat vymezení pojmu speciální pedagogika a jejímu historickému vývoji. Dále poukážeme na obory speciální pedagogiky, kde se budeme zabývat úžeji jedním oborem speciální pedagogiky, a sice etopedií. V této kapitole se zaměřím na vymezení pojmu etopedie a na její postupný vývoj. Dále se budu zabývat prevencí poruchy chování a příčinám vzniku poruchy chování. Také se budeme zabývat popisem výchovných zařízení, způsoby, které napomáhají k usnadnění práce s dítětem s poruchou chování. V poslední kapitole poukážeme na osobnosti, které se podílely na založení výchovných ústavů. V charakteristikách osobností bude poukázáno nejenom na jejich život, ale především na jejich myšlenky, které v jistých ozvěnách rezonují v aktuálním diskurzu oboru.

V praktické části se budeme věnovat konkrétnímu zařízení v blízkosti mého bydliště- výchovnému ústavu pro dívky v Kostomlatech pod Milešovkou, kde budeme zjišťovat aktuální a praktické využití zařízení, spokojenost zaměstnanců s tímto zařízením. Odpovědi budeme zjišťovat metodou dotazníkového šetření a rozhovorem. Také se budeme zabývat popisem výchovných zařízení a zaměříme se na zachování myšlenek vybraných osobností speciální pedagogiky. Jako významné osobnosti speciální pedagogiky byli vybráni: Semjonovič Makarenko, Johann Henrich Pestalozzi, František Bakule, Johann Henrich Wichern, Jan Chlup a Karel Slavoj Amerling..

TEORETICKÁ ČÁST

1 SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA

Speciální pedagogika je vědní disciplína, zařazená do struktury pedagogických věd, která se dělí na následující oblasti:

- psychopedie
- surdopedie
- tyflopédie
- somatopedie
- logopedie
- etopedie
- oftalmopedie

1.1 VYMEZENÍ POJMU SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA

„Speciální pedagogika je nauka o zákonitostech vývoje, výchovy a vzdělání osob (dětí, mládeže i dospělých) se speciálními vzdělávacími potřebami. Za děti, žáky a studenty se speciálními potřebami se podle současné legislativy považují děti a mladiství se zdravotním postižením a zdravotním či sociálním znevýhodněním“. (Švarcová, 2012, s.7).

V období školního vzdělávání je speciální pedagogika velmi významná pedagogická disciplína, v současné době se používají termíny postižení, handicapovaný, v období školního vzdělávání se můžeme setkat s termínem „dítě se speciálními vzdělávacími potřebami“. V širším smyslu se speciální pedagogika označuje každou pedagogiku vzhledem pedagogice obecné, která je zaměřená speciálně (podle věku). V užším smyslu je speciální pedagogika věda o zákonitostech speciální výchovy a vzdělávání osob, který kvůli znevýhodnění vyžaduje speciálně pedagogický přístup nebo podporu při společenském uplatnění. Patří sem veškeré odlišnosti, které mají charakter: závady, odchylky, poruchy, vady, postižení (Pipeková, 2006).

Předmětem zkoumání speciální pedagogiky je osoba s postižením a zdravotním či sociálním znevýhodněním, možnosti jeho vývoje a cíle, metody a prostředky jeho výchovy a vzdělávání.

- Zdravotní postižení je postižení tělesné, zrakové, sluchové, vady řeči, autismus, vývojové poruchy chování nebo učení. Je to stav, kdy má osoba vrozené či získané poškození určité tělesné struktury nebo funkce, které ho omezují ve vykonávání činností a začleňování do společnosti.
- Zdravotní znevýhodnění je oslabení, zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování nebo dlouhodobá nemoc.
- Sociální znevýhodnění je prostředí s nízkým socioekonomickým statusem, nařízená ochranná nebo ústavní výchova.
- Handicap je spíše sociální znevýhodnění, než samo postižení. Handicapovaný člověk je znevýhodněn v sociálních rolích, což může mít důsledky.
- Poškození označuje ztrátu ve funkčních, somatických a psychických strukturách.
- Disability je chybění nebo omezení nelze vykonávat různé aktivity obvyklým způsobem.
- Deficit je chybění, který vede ke snížení výkonu funkcí.
- Retardace je opoždění ve vývoji.
- Demence je snížení rozumových schopností během vývoje života.

Postižení není nemoc, ale je to setrvalý stav, který nejde ovlivnit medicínskými prostředky. Ve speciální pedagogice se rozlišuje vada a porucha, vada vzniká vývojově (vrozená), poruchy jsou získané během života. Nyní se tyto dva pojmy přestávají rozlišovat a převažuje užívání termínu porucha. V oblasti školního vzdělávání se speciální pedagogika stále vyvíjí a má více interdisciplinární charakter. Dochází ke spolupráci a vzájemnému prolínání s ostatními obory jako je psychologie, pedagogika, filozofie a s různými obory medicíny, ale také s technickými obory, které se zaměřují na odstraňování bariér a vytváří kompenzační a rehabilitační pomůcky, včetně přístrojů z oboru výpočetní techniky. (Švarcová, 2012).

V různých evropských zemích se speciální pedagogika označuje různě: v Německu, Rakousku a ve Švýcarsku se používá název léčebná pedagogika, v současné době se konstituuje i na Slovensku jako odvětví speciální výchovné péče o ohrožené, nemocné a postižené lidi. Také se můžeme setkávat s názvem rehabilitační pedagogika, která řeší problematiku komplexní péče o osoby s postižením na bázi komprehenzivní rehabilitace (Švarcová, 2012).

1.2 VÝVOJ A HISTORIE SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY

Speciální pedagogika je relativně mladá věda. Nejvýznamnější osobností tohoto oboru je profesor Sovák (1908-1989), zakladatel logopedické společnosti a první vedoucí působící na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Ovlivnil vývoj rozhodujícím způsobem, nejen v teorii, ale i prakticky. Například prosadil přidělování sluchadel pro osoby, zakázal přecvičování praváků na leváky a připravoval asistenty na logopedickou péči. Profesor Sovák vycházel z myšlenek a činností svých předchůdců a měl své spolupracovníky, kteří mu napomohli k tomu, aby speciálně-pedagogické disciplíny mohly vyprofilovat do podoby, ve které dnes existují. Východiska bychom našli na přelomu 19. a 20. století, kde se pedagogické myšlenky zaměřují na celistvou osobnost dítěte a jeho vztahů a nachází se nová disciplína s názvem pedologie. Nemálo dětí se v této době vymykalo normám, na ně se začala zaměřovat tzv. pedopatologie, kde se prosadil František Čáda (1865-1918). Odtud byl jen kousek k oboru, který se pokoušel léčit a napravovat problémy u znevýhodněných dětí, ke slovu se dostává léčebná neboli nápravná pedagogika, kterou reprezentoval Jan Mauer (1878-1937) a Josef Zeman (1867-1961). Začínala se budovat síť speciálního školství, která byla v poválečné době ovlivněna myšlením prosovětského systému. Stejný vliv přinesl termín defektologie, navzdory všem posunům se Sovák při definování přiklonil spíše k názvu speciální pedagogika. Speciální školy se až do 80. let označovaly komplikovaně a to jako „školy pro děti a mládež vyžadující speciální péči“. Název speciální pedagogika nemá dodnes mezinárodní podobu, v jiných zemích bývá označena jako nápravná nebo léčebná pedagogika nebo speciální výchova a vzdělávání (special education). Ve většině zemí je jednoznačná snaha uskutečnit ve vztahu postiženým lidem záměry, které jsou uvedeny jako cíle speciální pedagogiky. (Slowík, 2007)

Represivní přístup: Nejstarší období (starověk), je spojováno se zbavováním se nemocných a postižených členů společnosti. Zabíjením slabých dětí je známá starověká Sparta. Je pravda, že likvidace handicapovaných osob nebo tvrdá represivní opatření vůči takovým lidem patřily mezi rozšířené jevy a vzhledem malé dostupnosti lékařské péče to není překvapující. Tehdejší dobu nelze zjednodušit do představy evolučně nižší sociální vyspělosti populace.

Charitativní přístup: Vztah k osobám se znevýhodněním se vyvíjel v souvislosti s vývojem myšlenkových proudů, společenských paradigmat, názorů nebo ideologických směrů. Pohled na člověka jako na objekt milosrdenství byl typický pro křesťanský středověk, kdy postoje ochrany a pomoci k nemocným nebo postiženým osobám přicházejí stále silněji ze strany církve. Začaly se objevovat řeholní řády, zakládaly se první klášterní špitály, hospice atd. Škála projevů ke společnosti k handicapovaným lidem se v tomto období obohatila o pozitivní varianty.

Humanistický přístup: Novověk zdůraznil opomíjené tělesné stránky člověka, nyní nastává doba, kdy jsou až s technickým zaujetím zkoumány tělesné struktury a funkce. Celkově se rozvíjí i vědecké poznání a především medicína, nastupuje programová péče o handicapované jedince spojená se specializací v přístupu k osobám, které mají různé druhy postižení. Nestačí pouze poskytnout pomoc postiženému člověku, aby mohl přežít, ale jde o pomoci například zrakově postiženému jedinci, aby viděl nebo mohl bezproblémově žít ve společnosti. Osobnost člověka začíná být nahlížena v komplexu její složky fyzické, duchovní, psychické a sociální. V tomto období se rozsáhle zakládají instituce, zaměřené na pomoc a péči o různě postižené osoby, řada těchto zařízení existuje na původním místě, ale v jiné podobě dodnes. (Slowík, 2007)

Rehabilitační přístup: Propojení se léčby s výchovou a vzděláním bylo typické pro období přelomu 19. a 20. století, u nás silně doznívalo do konce 80. let minulého století. Snaha o rehabilitaci (znovu-uschopnění) postiženého člověka pro život ve společnosti byla pokroková, ale měla i stinné stránky. Ten, kdo není schopen rehabilitovat neboli nabýt potřebné schopnosti v určité míře a době, se stává objektem institucionální péče.

Preventivně-integrační přístup: Období po 2. světové válce ve vyspělých zemích bylo spojeno s větším zaměřením na prevenci vzniku postižení nebo snahy předcházet riziku narození dítěte s vrozenou vadou nebo poruchou. Hledají se cesty k maximální možné integraci postižených osob do společnosti.

Inkluzivní přístup: Lze můžeme charakterizovat jako začleňování postižených osob do společnosti. Jde o globální trend, mezinárodní spolupráce a výměna zkušeností funguje jako katalyzátor, který urychluje proces pozitivních změn. I v tomto přístupu mohou být negativní momenty, je před námi dlouhá budoucnost, kdy se obě skupiny musejí učit společnému soužití. (Slowík, 2007)

1.3 METODY SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY

Postižení jednotlivých osob jsou velmi rozmanitá, často vyžadují individuální přístup a upravené metody. Pro výchovu a vzdělávání osob s postižením platí všechny metody, které se používají v pedagogice, protože lidé s postižením jsou na tom stejně jako lidé bez postižení. Výchova a vzdělávání osob s postižením je náročnější, protože se musí používat i metody další, které vyplývají z jejich speciálních potřeb. Metodou speciální pedagogiky je reparace, reedukace, kompenzace, rehabilitace a komplexní rehabilitace.

1. **Reparace:** Jde o lékařskou péči, která probíhá s pedagogickou péčí. Pokud je příčinou porucha funkce orgánové poškození pak úprava funkce se upravuje léčbou nebo chirurgickým zákrokem. Příkladem je rozštěp patra s poruchou řeči, ta vyžaduje operativní ošetření. Při ztrátě orgánů probíhá orgánová reparace transplantací, protézou apod. Specifickou kapitolou je farmakoterapie (sedativa, vitamíny), která patří do lékařské oblasti. Pravidelná konzumace léků je těžký úkol, který musí v dané instituci provádět odpovědná osoba.
2. **Reedukace:** Znovu se obnovuje normální stav, tento postup se postupně zlepšuje výkonnost v oblasti postižené funkce. Zaměřují se na postiženou funkci, u nedoslýchavým cvičíme schopnost slyšení. U osoby, která má ochrnuté končetiny se snažíme procvičovat chůzi. Cílem reedukace je posilování postižené funkce. (Švarcová, 2012)
3. **Kompenzace:** Zde se zdokonaluje výkonnost jiných funkcí než postižené. Zaměřuje se na náhradní výkonnost ostatních funkcí, například osoba neslyšící si

pomáhá funkcí zraku, odezírá. Podstatou je multisenzoriální přístup-posilování náhradních funkcí.

4. **Rehabilitace:** Obnovují se a zdokonalují se schopnosti člověka s postižením. Součástí rehabilitace bývá psychoterapie, která ovlivňuje jedince slovem, způsobem chování apod.
5. **Komplexní (komprehenzivní) rehabilitace:** Zahrnuje šest základních oblastí: zdravotnickou, pedagogickou, pracovní, sociální, psychologickou a právní.

Zdravotnická oblast zajišťuje všechny druhy léčby, pedagogická oblast zajišťuje vzdělání, výchovu a přípravu na povolání. Pracovní oblast zajišťuje pracovní orientaci. Sociální oblast zahrnuje řešení problémů s materiálním a sociálním zajištěním. Psychologická oblast pomáhá při řešení složitých situací v životě lidí s postižením a právní činnost napomáhá v orientaci ve složitých právních vztazích. (Švarcová, 2012)

1.4 ČLENĚNÍ SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY

Speciální pedagogika se člení na dílčí subdisciplíny, reflektuje druh poruchy a handicapu, a z toho vyplývá znevýhodnění vůči většinové populaci.

Etopedie: Je to dílčí disciplína speciální pedagogiky, která se zabývá postižením zákonitostí výchovy, vzdělávání a také terapií vzorců chování jedinců, kteří jsou po mravní stránce narušení a trpí poruchami chování a mají problémy v sociálních vztazích.

Psychopedie: Je to dílčí disciplína, která se zabývá jedinci, kteří mají poruchu handicap nebo jsou znevýhodněni v oblasti mentální. Patří sem vrozené i získané poruchy, také se zabývá rehabilitací a terapií jedinců. (Fischer, Škoda, 2008)

Zabývá se edukací jedinců s mentálním nebo duševním postižením a zkoumá výchovně vzdělávací vlivy na tyto osoby. Dále se zabývá edukací, reedukací, diagnostikou, poradenstvím, rehabilitací, integrací a socializací jedinců. Nejblíže má k etopedii, logopedii a somatopedii. Cílem je maximální rozvoj osobnosti a integrace do společnosti. (Pipeková, 2006)

Somatopedie: Je to dílčí disciplína, která se zabývá jedinci, kteří mají postižení v oblasti fyzické nebo jsou nemocní a zdravotně oslabení. Také se zabývá terapií a rehabilitací. (Fischer, Škoda, 2008)

Zabývá se výchovou a vzděláváním jedinců s tělesným a zdravotním postižením, spolu s dalšími obory je součástí speciální pedagogiky. Také se používá označení pedagogika tělesně postižených. (Pipeková, 2006)

Logopedie: Je to dílčí disciplína, která se zabývá jedinci, kteří mají handicap v oblasti komunikačních schopností. Zabývá se odstraňováním a korekcí poruch v této oblasti. (Fischer, Škoda, 2008)

Je to mladý vědní obor, formoval se v první polovině 20. století a stále pokračuje jeho rozvoj. Dříve byla definována jako lékařská věda. Zabývá se patologickou stránkou komunikačního procesu, využívá poznatky z oblasti medicínských oborů. Zakladatelem je Miloš Sovák. Je součástí speciální pedagogiky a vztahuje se i k obecné pedagogice a ostatním oborům speciální pedagogiky. Předmětem jsou osobnosti všech věkových kategorií. (Pipeková, 2006)

Surdopedie-je to dílčí disciplína, která se zabývá jedinci, kteří mají handicap v oblasti vnímání sluchem. Také se můžeme setkat s i s jiným označením jako například: surdologie, surdopedagogika nebo pedagogika sluchově postižených. Dříve se zahrnovala do oboru logopedie. Úzce kooperuje s ostatními speciálně-pedagogickými obory i obecně-pedagogickými obory.

90 % neslyšících je z rodiny, kde není žádný člen se sluchovým postižením

90 % neslyšících žije s nedoslýchavým partnerem

90 % dětí z manželství jsou slyšící (Pipeková, 2006)

Oftalmopedie-je to dílčí disciplína, která se zabývá jedinci, kteří mají handicap v oblasti vnímání zrakem. Můžeme se setkat i se starším názvem tyflogopedie. Předmětem jsou nejen nevidomí, ale také osoby s jinými poruchami a handicapem. (Fischer, Škoda, 2008)

Zabývá se výchovou a vzděláváním jedinců se zrakovým postižením. Také se užívá název tyflopezie, kde tyflos znamená slepý. V zahraničí se používá název speciální pedagogika zrakově postižených. Kvůli vývoji pomůcek hodně spolupracuje s optikou, akustikou, elektronikou a kybernetikou. Tato vada ovlivňuje u jedince psychický i fyzický vývoj. (Pipeková, 2006)

2 ETOPEDIE

Etopedie je speciálně-pedagogická disciplína, která se zabývá osobami, které mají poruchu mravních norem a trpí poruchami chování. V současnosti se rozšiřuje na prevenci poruchového chování. Předmětem je proces edukace.

Podporuje rozvoj jedince, který má riziko poruchy chování nebo také emocí. Cílem je překonat překážky v přístupech ke vzdělání, které jim omezuje jejich porucha. Zabývá se aktivitami pro ovlivnění chování těchto jedinců, podmínkami edukačního prostředí v oblasti školského prostředí. Tak jako další obory se rozvíjí ve smyslu působení na ostatní skupiny dětí a mládeže dle intenzity poruchy chování. Etopedii můžeme překládat jako výchovu, která směřuje k nápravě chování a zvyklostí chování. (Pipeková, 2006)

2.1 HISTORICKÝ VÝVOJ PORUCH CHOVÁNÍ

Vývoj problematiky chování také souvisí s problematikou poruchy učení. Začátkem 20. století se vyskytují první práce, které popisovaly děti, které byly vzpurné, temperamentní, s poruchami paměti a pozornosti. Tyto projevy nebyly považovány za špatnou výchovu, ale byly posuzovány jako poranění mozku. Autoři popisovali změny chování u dětí, které si poranily například hlavu nebo prodělaly virovou nemoc. Začínalo se mluvit o lehké mozkové dysfunkci. V roce 1962 se k tomuto termínu také přiklonili odborníci. V roce 1963 odborná komise vymezila syndrom LMD jako forma onemocnění spojená s odchylkami funkcí CNS, která může manifestovat v různých poruchách. Jako hlavní příznaky sem byly zařazeny: poškození percepce, poruchy řeči, myšlení, vnímání, charakteristika spánku apod. Na konci šedesátých let se v Americe objevuje diagnóza hyperkinetický syndrom-nejrušivější, neklid. V příručce Americké psychiatrické léčebně se objevuje termín ADD a později ADHD. Tyto pojmy kladou důraz na poruchu pozornosti. Historie dnešního pojetí začíná na přelomu čtyřicátých let v pražském Sociodiagnostickém ústavu a v pedopsychiatrických institucích. MUDr. Macek zaznamenal u dětí nálezy, které spojoval s poškozením mozkové tkáně v perinatálním období. Společné pozorování s odborníky u těchto dětí poukázaly na odchylky v chování a učení. (Šauerová, 2012)

V devadesátých letech pod vlivem zahraniční literatury se u nás prosazuje označení ADD/ADHD. V pedagogické praxi se kromě pojmů LMD a ADHD ustálil termín specifické poruchy chování. Tyto poruchy nejsou způsobeny nesprávným vedením ze strany vychovatelů, ale na základě nedostatečného a motoricko-percepčních funkcí a poruch emocí. (Šauerová, 2012)

2.2 PŘÍČINY VZNIKU PORUCHY CHOVÁNÍ

Příčiny vzniku jsou multifaktoriální. Příčiny pro vyšší pravděpodobnost rozvoje poruchy chování mají následující faktory.

Biologické faktory: V biologické oblasti sem patří pohlaví. U osob mužského pohlaví dochází častěji k poruchám chování. Důvodem je větší tendence k agresivnímu chování u mužského pohlaví díky testosteronu. Dalším významným faktorem je věk, první poruchy chování se objevují v pěti letech, ve větší míře se objevuje v období adolescence a pubescence. K těmto faktorům také patří vrozené dispozice k určitým způsobům reagování, jedná se o vrozené dispozice, kdy mají jedinci vyšší míru tendence k delikventnímu chování. Tito jedinci jsou zvýšeně dráždiví a mají větší impulzivitu. Dispozice jsou dané geneticky, vznikají v průběhu prenatalního a perinatálního období. K vrozeným faktorům také patří úroveň mentálních schopností, mají nižší míru rozumových schopností. To pak souvisí i se školními úspěchy a neúspěchy. Reakce se může projevat formou záškoláctví.

Psychické faktory: Faktory, které souvisí s psychikou jedince, má pro rozvoj poruchy chování význam motivace. S motivací souvisí potřeby jedince. Může se jednat o potřebu stimulace. Nuda bývá s následnými poruchami spojena. Častou příčinou poruchy chování bývá neuspokojování potřeby bezpečí, jistoty, sounáležitosti a lásky. Nežádoucí chování se může stát předmětem seberealizace, jedinec v partě ocení, že někam patří. Mezi způsoby přijetí do skupiny mohou být asociální i antisociální. (Fischer, Škoda, 2008)

Sociální faktory: Nejdůležitějším faktorem v sociální oblasti je rodina. Ta se může stát rizikovým faktorem pro rozvoj poruch chování. Významnou otázkou je dysfunkce rodiny, která je spojená s psychickou deprivací. Velký význam pro rozvoj poruch chování

má úplnost rodiny. Rozvoj poruchy chování je také spojen se syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Dalším vlivem mohou být spoluvrstevnické skupiny a party, který ovlivňuje chování. Významný faktor je také prostředí, vyšší počet poruch chování je ve větších městech, důvodem je vyšší anonymita. (Fischer, Škoda, 2008)

2.3 PORUCHY CHOVÁNÍ

Poruchy chování můžeme třídit, toto dělení je z pohledu společenských normativů, proto je dělíme dle stupně jejich nebezpečnosti.

Disociální poruchy chování: Poruchy disociální můžeme definovat jako nespolečenské, nepřiměřené způsoby chování. Tyto způsoby nejsou pro společnost závažné. Jsou zvládnutelné pedagogickými prostředky, není nutná účast speciálních institucí a metod. K typickým poruchám sem patří lhavost, vzdorovitost a zlozvyky. K těmto poruchám patří období s nástupem do školy nebo období pubescence. Také se jedná o symptomy, které se spojují s dysfunkcemi jako je například ADHD.

Asociální poruchy chování: Jedná se o závažné poruchy chování, které mají určitý stupeň nebezpečnosti pro okolí. Důsledky jsou závažnější pro nositele. Jde o výrazné odchylky od normy, nedají se zvládnout běžnými prostředky, jsou přítomni specialisté a speciální instituce. Do této kategorie můžeme zařadit záškoláctví, útěky a zneužívání psychoaktivních látek.

Antisociální poruchy chování: Zde je vysoká míra společenské závažnosti a nebezpečnosti. Jde o protispolečenské činy, o porušování zákonných norem. V případě školské soustavy se jedná o ústavní ochranou výchovu, patří sem například věznice. Mezi formy tohoto chování sem patří kriminalita a delikvence.

Lhaní: Je to způsob obranného mechanismu, který momentálně uniká z nepříjemné situace. Jedinec tuto situace nedokáže řešit jiným způsobem. Abychom označili lež jako poruchu, je důležitá frekvence a účel, který vede jedince ke lhaní. Důležitá je motivace a důsledky. Lež jako poruch ve školním prostředí nemůžeme opomíjet, je to významný signál dalšího negativního vývoje jedince. (Fischer, Škoda, 2008)

Vzdorovitost: Je to méně společenská závažná porucha chování. Jedná se o přirozený jev, který souvisí s nepřiměřeným výchovným prostředím. Projevuje se ve dvou formách: v pasivitě a nečinnosti nebo v agresivitě až destruktivitě. Ze vzdorovitosti můžou vznikat další poruchy, například útky a záškoláctví. Lež i vzdorovitost se může řešit v podobě odměn a trestů. (Fischer, Škoda, 2008)

Záškoláctví a útky: Je to závažnější forma poruchy chování. Pokud dojde k opakování, můžeme ji označit jako asocialitu. Odněkud utíkat znamená, že jedinec je v situaci, která je pro něho zátěžová. Může se jednat o faktor, kde se v rodině vyskytují negativní jevy. Prostředí školy je také faktorem, kde se mohou objevovat negativní jevy. Jedinci lež nestačí, a proto není schopen zvládnout situaci jiným způsobem než záškoláctvím a útkem.

Krádeže: Můžeme vymezit jako porušení normy k vlastnictví jiné osoby. Z hlediska poruchy chování je důležitá záměrnost a důvody. Jedinec krade z různých důvodů:

- Naučené chování v rodině, kde se krádež považuje za normální
- Seberealizace, jedinec se snaží socializovat v partě
- Zneužívání jedince
- Jedinec má nižší úroveň rozumových schopností
- Jedinec je závislý na psychoaktivních látkách (Fischer, Škoda, 2008)

Agresivní chování: Jedná se o porušení společenské normy, která je spojená s omezováním základních práv druhých osob. Je to nepřijatelný způsob k uspokojení potřeby jedince. Agresivní chování má různé formy, motivy i projevy. V prostředí školy se objevuje například šikana, která se může objevit i v domácnostech. Šikanování je chování, který má záměr ublížit nebo zastrašit druhého, případně skupinu. (Fischer, Škoda, 2008)

2.4 PREVENCE PORUCHY CHOVÁNÍ

Při selhávání výchovných funkcí rodiny a ohrožení vývoje se z důvodu závažnosti nabízí podpora ze strany různých institucí. Problémům se dá předcházet prevencí a stanovením výchovných opatření.

Formy prevence

Primární: Aktivity zaměřené proti vzniku poruchy chování. Cílem je pomáhat a posilovat orientaci v mezilidských vztazích. Zvyšovat schopnost řešit konflikty a problémy adekvátním způsobem. Těžiště spočívá v rodinách, školách a dalších organizacích.

Sekundární: Zabývá se rizikovými jedinci a skupinami osob, u kterých se projevuje nežádoucí jednání a sociálně patologický jevy. Cílem je včasné vyhledání problému a jejich řešení. Jsou zřizována střediska výchovné péče pro děti a mládež, která poskytují péči a poradenské služby

Terciální: Cílem je zmírnění dopadu na osobu, v dosažení korekce v nežádoucích způsobech chování, v nasměrování chování do přijatelných norem. Ta je realizována ve speciálních zařízeních pro ochranu výchovu (věznice). (Fischer, Škoda, 2008)

2.5 ZPŮSOBY PRÁCE S DĚTMI S PORUCHAMI CHOVÁNÍ

Existuje řada postupů pro rozvoj osobnostních kompetencí pro děti s poruchou chování. Patří sem rehabilitace, kompenzace a terapie.

Rehabilitace: Jedná se o nápravu a obnovu poškozených pohybových, psychických a sociálních schopností. Patří sem pedagogická rehabilitace, které je zaměřená na rozvoj jedince, který má hluboké mentální postižení. Existuje sociální program s názvem „rehabilitační třídy pomocné školy“. Tento program je pro žáky, kteří mají nejzávažnější formy mentálního postižení a umí reagovat na pedagogické působení. Také sem patří sociální rehabilitace, která je zaměřena na podpoření způsobu života a podporuje bydlení.

Kompenzace: Kompenzace nahrazuje porušené, nevyvinuté nebo zaniklé funkce jinou funkcí. Využívání kompenzačních pomůcek zlepšuje postižené funkce a zmírňuje obtížné situace. Například u lidí, kteří jsou neslyšící se nahrazuje zvuk vizuálně, lidé, kteří jsou nevidomé se díky specifickému písmu umožňuje čtení knih. (Šauerová, 2012)

Terapie: Terapie má léčebný afekt a pomáhá k dosahování výchovných cílů. Pro děti s poruchou chování používáme psychoterapeutické postupy. A sem patří například: behaviorální a kognitivně-behaviorální techniky, psychoanalytická terapie a rodinná terapie.

Kognitivně-behaviorální terapie je soubor, který obsahuje různé strategie a jejich cílem je kognitivní, emoční změny a změny chování. První fáze je přijetí seznamu problémů, pak následují úkoly a procvičování a učení se nových postupů chování. Psychoanalytická terapie se dobře využívá v komplexní péči o děti, které jsou hyperaktivní, nesoustředěné a impulzivní. V průběhu terapie je důležité, aby dítě porozumělo samo sobě a posiluje své Já. Rodinná terapie tkví v pojetí rodiny jako jednoho organismu. Cílem je nalezení rovnováhy, která byla narušena. Sleduje se úroveň komunikace. Součástí terapie je podpora reflexe a sebereflexe členů rodiny. (Šauerová, 2012)

Dalším způsobem práce s dětmi, kteří mají poruchu chování je komunikace. V současné praxi je zhoršená interakce mezi učitelem a žákem. Zvláště u těchto dětí musíme rozvíjet komunikační dovednosti a zlepšovat vztah mezi dítětem a rodičem. Rodiny této doby jsou obsahově chudé, stále méně času tráví děti s rodiči. Společný čas se stává přežitkem. I malá chvíle prožitá s rodiči je důležitá, protože dává příklad dětem, které budou věnovat stejné chvíle dětem v budoucím životě. V dnešní době je velký odklon od klasických her. A to způsobuje problémy v budoucím životě dětí a to například nástupem do školy, kde začíná psát, číst a počítat. Patří sem typické hry: pexeso, mikádo, kostky, stolní hry s pravidly, země-město, šachy. Tyto hry rozvíjejí dítě v různých sférách (logické myšlení, trpělivost, paměť, početní dovednost, jemná motorika, slovník, psaní a počítání). Další aktivitou dětí s rodiči by mělo být společné čtení. Tato aktivita je dalším způsobem, jak trávit společný čas s dítětem. Ubývá čtenářská gramotnost, která je podstatným faktorem, který pak vytváří problém v edukaci. Další typickou činností jsou společné výlety a venkovní aktivity, které zajišťují společné prožitky dobrodružství. Podstatný je společný cíl, stačí jen aby byl společně promyšlený program určité aktivity s dítětem. Velmi důležité je také podporovat reflexi a sebereflexi. Je důležité dostávat zpětnou vazbu a jaké pocity z daných aktivit a činností mají. Je dobré se informovat o tom, jak bylo v práci nebo co se dělo ve škole. Mnoho dětí odpovídá na tyto otázky typem:

„jo dobrý.“ To ale většinou rodičům jako odpověď nestačí, děti nemají pocit, že jim dospělý skutečně naslouchají a nejsou zvyklé něco vyprávět, protože k tomu nejsou od začátku vedeny. Je potřeba si vytvořit klidné prostředí pro vyprávění a vést s dětmi reflexi a sebereflexi. (Šauerová, 2012)

2.6 VÝCHOVNÁ ZAŘÍZENÍ

Školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné péče jsou poskytována dětem ve věku od 3 do 18 let. Poskytují výchovu a vzdělání, děti do zařízení přicházejí na základě rozhodnutí soudu. Zařízením pro výkon ústavní a výchovné ochrany je diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav.

Diagnostický ústav: Diagnostický ústav má zvláštní postavení. Je to ústav, který přijímá děti na dobu 8 týdnů. Má za úkol provést komplexní diagnostiku a na jejím základě umístí dítě do konkrétního zařízení. Také může poskytovat preventivně-výchovnou péči na základě žádosti rodičů. Dále poskytuje péči dětem s nařízenou ústavní výchovou nebo ochranou výchovou zadrženým na útěku ze zařízení. Na základě komplexní diagnostiky má každé dítě komplexní diagnostickou zprávu, která popisuje výchovné a vzdělávací potřeby a navrhuje program rozvoje osobnosti. Diagnostickým ústavem si projde dítě s ústavní nebo ochranou výchovou mimo těch bez závažných poruch chování, které jsou umístěny do dětského domova nebo dětského domova se školou. To také platí pro děti, které jsou z kojeneckého ústavu. Umístění dítěte do zařízení by mělo být co nejbližší bydlišti rodičů, pokud nebyl ohrožen vývoj dítěte. (Pipeková, 2006)

Úkoly diagnostického ústavu

- Diagnostické, vyšetřuje úroveň dítěte pomocí pedagogických a psychologických činností
- Vzdělávací, zjišťuje se úroveň aktuálních znalostí a dovedností, realizují se vzdělávací potřeby v zájmu rozvoje osobnosti dítěte.
- Terapeutické, pomocí činností směřují k nápravě poruch v sociálních vztazích a chování dítěte
- Výchovné a sociální, vztahuje se k osobnosti dítěte, k rodinné situaci a sociálně-právní ochraně

- Organizační, souvisí s umístováním dětí do zařízení, spolupracuje s orgánem sociálně-právní ochrany
- Koordinační, směřují k prohloubení odborných postupů ostatních zařízení

Dětský domov: V dětském domově se zajišťuje edukace s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Jsou to děti od 3 do 18 let. Jejich rodiče se o děti nechtějí nebo nemohou starat. Dětské domovy plní výchovné, sociální a vzdělávací úkoly. Děti jsou v rodinných skupinách po 6-8 dětech, do školy chodí mimo dětský domov. Dětský domov je i pro nezletilé matky spolu s jejich dětmi.

Dětský domov se školou: V tomto zařízení probíhá edukace dětí s nařízenou ústavní výchovou, pokud mají závažné poruchy chování nebo duševní poruchu, která vyžaduje výchovně-léčebnou péči. Také sem patří děti s uloženou ochrannou výchovou a nezletilé matky, které mají závažné poruchy chování nebo duševní poruchu. Zde se umísťují děti od 6 let do konce školní povinné docházky. Pokud po dokončení školní povinné docházky má dítě pořád závažnou poruchu chování, bývá přerazeno do výchovného ústavu.

Výchovný ústav: Zde jsou umístovány děti, které jsou starší 15 let a mají závažné poruchy chování. Také u nich byla nařízená ústavní nebo ochranná výchova. Tato instituce plní výchovné, vzdělávací a sociální úkoly. Při výchovném ústavu se zřizuje základní škola jako součást zařízení. Institucionální výchova neumí nabídnout prostředí, které nahradí funkci a význam rodiny v budoucím životě dítěte. (Pipeková, 2006)

3 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY 19. STOLETÍ

Zde sem patří vybrané osobnosti speciální pedagogiky, které patří do 19. století a jsou významní v oblasti speciální pedagogiky a jejich myšlenkách v rozvoji jedinců s handicapem a vytváření určitých zařízení.

3.1 ANTON SEMJONVIČ MAKARENKO (1888—1939)

Anton Semjonovič Makarenko se narodil 13. března v roce 1888. Četl hodně pedagogickou literaturu, která mu nedávala odpovědi na jeho praktické problémy výchovy, až se přesvědčil, že si musí udělat vlastní teorii z analýzy pedagogických jevů. Postupně začal vytvářet svůj vlastní výchovný systém. Ve speciální pedagogice hodně četl a přemýšlel, dostal zlatou medaili za spis *Krise současné pedagogiky*. Za objekt bádání považoval pedagogický takt ze strany pedagogiky.

Pro vytvoření dobré školy je potřeba systému všech okolních vlivů. Psychologie by měla být pokračováním při realizaci pedagogického zákona. Makarenko se pustil do vychovatelské činnosti, kde působil jako ředitel a zakládala se na spolupráci s rodiči žáků, velká část z nich byla ze železničních dílen.

Bývalý žáci a kolegové se shodují na tom, že Makarenko měl velkou autoritu a zaváděl na školách prvky estetiky kolektivu a organizaci kolektivu. Přebudoval vilu gubernátora na pionýrský dům. Při své práci užíval umění, vidět v lidech zkažených a rozvrácených nejlepší lidské možnosti. Usiloval o to, aby jeho kolonie se nazývala Gorkého. Dříve byly podobné kolonie chápány jako vězení pro mladistvé, tento poměr Makarenko obrátil. Odstranil vše, co připomínalo vězení. Přicházející do kolonie byli většinou negramotní nebo měli ohromný odpor k učení a k práci. Makarenko považoval kolektiv a rodinu jako nejzákladnější výchovnou metodu. (Anton Semjonovič Makarenko ze života a díla revolucionáře v pedagogice, 1975)

Do Makarenkova kolektivu přicházeli delikventi, kteří byli navyklí ke krádežím, prostituci, bezdomovectví. S těmi jednal stejně jako se zdravými dětmi a nezabýval se dřívějšími osudy těchto dětí. Jeho hlavní myšlenkou byly kolonie, jeho koncepcí byla

výchova na poli. Nepotrpěl si na žádné definice, nevypracoval žádný pedagogický systém teorie o výchově. Působil výchovně celým režimem celého kolektivu chovanců, společenském a také materiálním prostředím, soustředil se na životní zkušenosti a prožitky chovanců a poté začal vytvářet rozborů a besedy. Kolektiv je častěji v kontaktu s jedincem než vychovatel, a proto je jeho vliv účinnější. Vychovával zdravý a jednotný režim v kolektivu. Hlavní je vzájemný vztah, který vyplývá z výchovné soustavy. Makarenko psal hlavně po nocích a jedna z nich mu byla osudem. Zemřel na železniční trati na cestě do Moskvy. Zemřel dne 1.4.1939.

(online:<https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=4127&lang=cs>)

3.2 JOHANN HEINRICH PESTALOZZI (1746—1827)

Johann Heinrich Pestalozzi se narodil 12. ledna 1746. Jeho pedagogické snahy pomoci chudým přerostlo v úsilí o vytvoření demokratického vzdělání pro všechny děti. Jeho myšlenky jsou vázány na jeho praktickou vychovatelskou činnost. Jde o výchovu, která usiluje o vytváření vzájemných vztahů mezi lidmi. U Pestalozziho je to láska, okolo ní se soustřeďuje všechno jeho snažení. Jde o kolektivní cítění u každého chovance.

Zřídil výchovný ústav pro zanedbané a opuštěné děti v Neuhofu. Spjoval vyučování s ruční prací. Chtěl dosáhnout toho, že poskytne žebavým dětem domov, výchovu a existenci. V ústavu měly děti pracovat na poli, na zahradě a zároveň se učit triviu. Pestalozzi zde působil jako vychovatel. Byl přesvědčen tím, že bída chudých lidí je způsobena tím, že neumí pracovat. Laskavé zacházení k dětem u nich probouzí lásku, cit, důvěru a přátelství. (J.J. Pestalozzi ze života díla, 1968)

Po Janu Amosovi Komenskému se jedná o nejvýznamnější postavu světové moderní pedagogiky. Tvrdil, že přirozené vzdělání lze dosáhnout pomocí intelektu, náboženství a ruky. Veškeré vyučování by mělo být názorné, založil také tělesnou výchovu. Chtěl, aby učitel byl mezi dětmi dítětem. (online: <https://pedagogika.skolni.eu/pedagogika/historie-pedagogiky/#3>)

Pestalozzi zdůrazňoval názornost a také rozvoj řeči a myšlení. Je tvůrcem systému základní výuky. Své veškeré prostředky vkládal do projektů, které měly chudé a žebavé děti bez rodičů naučit pracovat, aby se mohly uplatnit v budoucím životě. Přirozeným

prostředím pro výchovu jedince je rodina. Hlavní myšlenou je sdílet s dětmi všechno dobré i špatné. Je to neoddělitelnost dítěte od vychovatele. Další myšlenkou je, že se postupně podle věku uspokojují potřeby dítěte. Nejdříve je to v rodinném prostředí, pak prostředí vzdělávací a prostředí práce. Každý musí být vzdělán tak, aby se v budoucím životě dokázal o sebe postarat. Podle Pestalozziho by měla pedagogem být osoba, která má hluboký cit, soucit s chovanci, má velkou obětavost a která s nimi sdílí starosti i radost. Zemřel v únoru v roce 1827. (online: <https://studopedia.org/7-4669.html>)

3.3 FRANTIŠEK BAKULE (1877—1957)

František Bakule se narodil 18.5.1877 a zemřel 15.1.1957. Byl to český pedagog tělesně postižených dětí a také člověk, který přebudoval vztahy mezi žákem a učitelem. Učitelem se stal v roce 1897, působil v Rapticích u Brna, na Malé Skále a v Kozlech. Odmítal zastaralé pedagogické metody, tvořil si svůj vlastní názor na základě osvícených pedagogických osobností a ze svých zkušeností. Postupně docházelo k formování jeho názorům a idejí pro láskyplný přístup k žákům.

Významná etapa začíná, když František Bakule nastupuje do Jedličkova ústavu pro děti tělesné postižené v Praze. František se stal ředitelem Jedličkova ústavu i jeho školy v Praze na Vyšehradě. Využíval fyzické práce k výchově, která je skutečná a život nás o ní žádá. Zaměřoval se na posilování sebedůvěry, tvrdil, že se musí poznat, co je skutečný život a že se má zapojovat do podle schopností do pracovní aktivity. Založil dětskou samosprávu, kde působil jako člen. U starších dětí hodně komunikoval a radil jim o možnostech pracovního zapojení. Také promýšlel metodiku pracovního zapojení pro různé typy tělesného postižení. Založil dětské výrobní družstvo, kde členové prodávali své výrobky.

Výchovná činnost v Jedličkově ústavu vycházela z potřeb a zájmů dětí. Usiloval o činnou školu, kde by se uplatňovala aktivita a tvořivost žáků. Hledal metody, pomůcky, střídal děti ve třídách pro práce, práci na zahradě a v přírodě. Zdůrazňoval estetizaci výchovy i vzdělávání a nepodceňoval tělesnou výchovu, zpěv ani dramatizaci. Bakule sám říkal, že volný učitel má spolupracovat s volným žákem a měl by užívat volné metody, které umožní individuální přístup žáka pro dané učivo.

Bakule byl prvním pedagogem, který přišel s integrační myšlenkou a kterou také zrealizoval. Založil sbor „Bakulovi zpěváčci“, kde byly součástí děti tělesně postižené a sociálně narušené. V Bakulově ústavu se rozvíjela i manuální činnost a začaly vznikat rukodělné dílny. Bakulovy názory byly přijímány pedagogy v zahraničí. (online: <http://dspace.specpeda.cz/bitstream/handle/0/823/117-122.pdf?sequence=1>)

František Bakule měl své pedagogické principy:

- Hlavní je, aby dítě řádně poznalo prostředí, v němž žije
- Děti by měly vycházet ze své vlastní praxe a k poznatkům by měli docházet samostatnou činností
- Žáci by si měli pomáhat
- Dítě by se mělo postavit před problém jako pozorovatel, který má právo namítat
- Jako hlavní prostředek výchovy je láska a umění
- Hlavní je ve školním prostředí vytvářet příjemnou atmosféru, která motivuje dítě k jeho schopnostem
- Pedagog může u dítěte rozvíjet schopnosti, které sám nemá a dovést ho k talentu
- Nechat děti řešit úkoly samostatně a klást je náročně (Online: <http://www.dusanpolansky.cz/clanky/bakule.html>)

3.4 RUDOLF JEDLIČKA (1869—1926)

Rudolf Jedlička se narodil 20.2 1869 v Lysé nad Labem. Byl to český lékař, rentgenolog a chirurg. Studoval na české lékařské fakultě, kde se stal docentem této fakulty.

Proslul v chirurgii břišní a kostní, prosadil první operaci provedenou na základě diagnostiky rentgenem. V roce 1913 založil ústav pro tělesně postižené děti, který byl nazván Jedličkův ústav. Jeho myšlenkou a cílem bylo pomoci handicapovaným dětem, poskytnout jim odbornou pomoc, léčení a výchovu a vést je k samostatnému životu. Byl ředitelem tohoto ústavu do konce svého života. Také byl zakladatelem rentgenologické

vědy a průkopníkem této oblasti v Evropě. (online: <https://prostorad.cz/pruvodce/okolobrd/lochovic/jedlicka.htm>)

Tuto techniku zkoušel i sám na sobě, a proto si nesl důsledky celý svůj život. Tato zkušenost ho vedla k napomáhání druhým lidem. V jeho institucích bylo cílem samostatné fungování lidí. S vedením Jedličkova ústavu mu pomáhal František Bakule, který přestal používat fyzické tresty. František tam také zaváděl dílny, pracovní výchovu, ale i výuku.

Během první světové války vznikla v Jedličkově ústavu škola pro vojenské invalidy. Byla zde myšlenka společné výchovy dětí s postižením a bez postižení. Tato myšlenka se uskutečnila v Havlíčkově Brodě, kde byly zdravé a postižené děti společně v osadě, Bakule zde vytvořil pěvecký sbor. Rudolf jedlička chránil Františka Bakuleho před konflikty s pedagogickými řády, které říkaly, že musí být pevný rozvrh, ale nakonec se dostal do Konfliktu s Rudolfem Jedličkou, poté Bakule opouští Jedličkův ústav. Ten s podporou T. G. Masaryka vytváří svůj ústav, ten ale později zanikl a Bakule žil v chudobě. Rudolf Jedlička je pohřben na Vyšehradském hřbitově. Rudolf jedlička měl svoje motto: *„Není důležité člověku, aby žil dlouho, ale aby člověk byl uspokojen svým způsobem života a šťasten svým konáním. Je-li v tomto štěstí člověka obsažen i kousek štěstí jiných, pak je život krásný.“* (online: <https://praguepeacetrail.org/cs/jedlicka-institut>)

3.5 JAN CHLUP (1889—1968)

Jan Chlup se narodil 22. listopadu v roce 1889 v Boskovicích. Působil jako učitel a ředitel ústavu sociální péče po tělesně postiženou mládež Kociánka. Tento ústav založil v Brně, před založením navštívil Jedličkův ústav, kde se seznámil s komplexní rehabilitací. (online: https://encyklopedie.brna.cz/homemmb/?acc=profil_osobnosti&load=130)

Byl to také průkopník metod výchovné práce. Největší důraz kladl na individuálně zaměřenou přípravu postižených chovanců ústavu. Vybuřoval pracovní dílny. Některé děti umístil do řemeslnických rodin, aby se mohli připravit na budoucí profesní život. Cílem komplexní rehabilitace byla minimalizovat důsledky zdravotního postižení, najít

pracovní uplatnění, dosáhnout vzdělání a začlenit se do společnosti. Organizoval sbírky, prodával výrobky z dílen.

Na památku tohoto významného muže, který celý život věnoval práci s tělesně postiženými dětmi, stojí v areálu Kociánky pomník. Byl postaven v roce 1969 v parčíku ústavu k 80. výročí narození Jana Chlupa. V Brně – Králově Poli je po něm pojmenována ulice. (online: <http://www.klub-pratel-boskovic.cz/osobnosti/chlup-jan.php>)

O kociánce:

V tomto zařízení bylo cílem pečovat o tělesně postižené jedince a účel byl poskytnout léčení tělesných vad a zároveň provozovat výuku a výchovu. Také si procházeli výcvikem pro budoucí profesi, která jim zajistí samostatný život. Třicetiletý Jan Chlup byl zde ředitelem. Na začátku založení ústavu se uplatňoval rodinný způsob výchovy, zakládali se skupiny dětí, které žily se svými vychovateli. Jan Chlup byl přísný ve výběru zaměstnanců, vyžadoval klid, lásku, citovou zralost a vztah ke světu v tomto zařízení a totéž vyžadoval od pracovníka. Byl se zde i řemeslný výcvik a učňovský oddíl, kde byl například obor: truhlář, zahradník a krejčí. Svěřenci chodívali na večerní kurzy, kde se učili oboru elektrikářského, malířského apod. Ústav tvořil několik pavilonů, internátů a škol. Během druhé světové války tento ústav zachovával statut českého zařízení. (online: <http://www.centrumkocianka.cz/o-kociance/historie/>)

3.6 KAREL SLAVOJ AMERLING (1807—1884)

Karel Slavoj Amerling se narodil 18. září 1807 v Klatovech. Byl to geniální muž, ale měl jednu jedinou chybu, chtěl příliš mnoho na svou dobu, napsal Neruda. Měl geniální myšlenky, vynikající talent, ale nepraktický. Byl následovníkem Jana Ámose Komenského, působil jako pedagog. Veškerou svou psychickou sílu věnoval na to, aby vyrval národ z nevzdělanosti a zaostalosti. Karel řídil ústav pro slabomyslné děti, byl to první ústav pro nezletilé děti v celé Evropě. Podle stupně debility byly postižené děti umisťovány do rodin nebo do blázců. Důvodem založení ústavu bylo zjištění, že je v zemi dva tisíce zanedbaných idiotů a že kromě výskytu debilů, existuje hromadný idiotismus.

Karel Slavoj Amerling nazýval nový ústav „Novým světem učení budečského“. Po jeho smrti se nazýval „Ernestinum“. Začal prosazovat i ústavy venkovské. Ústavní péče a výchova v přírodě měla přinést dobrý duševní stav nemocných. Amerling věřil, že vzduch, slunce, lékařská péče a vhodné vyučování přeladí dětskou psychiku, tak, že děti budou v budoucnu schopný samostatného života a že nebudou na obtíž.

Cílem práce s idioty bylo, vychovat občana, který byl pro společnost užitečný. Výchova v Amerlingově ústavu byla přísná a byla dodržována do detailů propracovaného plánu. Amerling podporoval individualitu a správný přístup zacházení s dítětem. Nechtěl, aby vzrůstal počet duševně vadných a nerodili se další. Prosazoval slušné chování k nemocným, odstraňovat tělesné tresty, samostatnost, výchovu k hudbě, vyučování formou hry a zábavy. Amerling do své výuky vkládal osobní vůli, cit a lásku k postižením dětem. (Karel Slavoj Amerling, ze života a díla revolucionáře v pedagogice, 1982)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V této kapitole si vyhodnotíme výzkumné šetření, které se uskutečnilo pomocí dotazníku pro pedagogy speciálních škol, běžných škol a výchovného ústavu. Tato kapitola obsahuje cíl výzkumu, kde je popsán cíl a stanovené hypotézy. Dále popisuje výzkumný soubor-výchovný ústav Kostomlaty pod Milešovkou, charakteristiku respondentů a na závěr vyhodnocení dotazníku.

4.1 HYPOTÉZY A CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu je zjistit, jaké myšlenky slavných osobností a etopedické teorie se zachovaly dodnes a jaké je jejich praktické využití v určitém zařízení a jaká je spokojenost zaměstnanců v daném zařízení.

4.1.1 HYPOTÉZY

Byly stanoveny následující hypotézy:

1. Předpokládám, že více než 60 % respondentů ví, jak pracovat s jedincem, který má závažnou poruchu chování.
2. Předpokládám, že více než 80 % respondentů využívá pozemek u dané instituce k práci s dětmi, trpící poruchou chování.
3. Předpokládám, že více než 70 % respondentů využívá dílny v daném zařízení.
4. Předpokládám, že více než 80 % respondentů, je ve svém zařízení spokojeno.

4.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR-VÝCHOVNÝ ÚSTAV KOSTOMLATY POD MILEŠOVKOU

Výchovný ústav, dětský domov se školou, základní škola, střední škola a školní jídelna Kostomlaty pod Milešovkou. Tento ústav se nachází v prostředí českého středohoří v Kostomlatech pod Milešovkou. Je to státní školská instituce pro realizování ústavní a výchovné péče, zřizovatelem je MŠMT.

Tento ústav vznikl v roce 1880, současná kapacita tohoto zařízení je 48 dětí. Výchovný ústav má kapacitu 24 dětí, dětský domov se školou má kapacitu 24 dětí, základní škola má také kapacitu 24 dětí, střední škola má kapacitu 32 dětí a školní jídelna 80 dětí.

Historie

V roce 1888 se zřídilo zařízení „Královská česká zemská polepšovna a donucovací pracovna. Ústav je pro dívky ve věku 14-18 let, kterým se říkávalo káranky. Cílem bylo vychovat mravné ženy. Probíhala zde mravní výchova, výcvik k zaměstnání. Vychovávali je řadové sestry. Vyučování měli na starost řeholnice. Cílem bylo káranky vychovávat přísně a spravedlivě a vyhýbat se hrubému a surovému chování. Nad ústavem byl policejní dohled, trestání měla na starost sestra představená. Lehké přestupky se řešily důtkou a vážnější přestupky třídním půstem. Při vzdorování dívky dostávaly 25 ran holí. Káranky se staraly o celou budovu, uklízeli, vyšívaly a pracovali v hospodářství. (online: <https://www.vlivavzory.net/vyzkum/vu-kostomlaty/>)

Dívky mohou docházet do základní školy v Kostomlatech pod Milešovkou nebo se vzdělávat na základní škole, která je součástí ústavu. Střední škola má dvouletý učební obor Práce ve stravování a Provozní služby. Dívky se zúčastňují zájmových útvarů například besedy, soutěže, výlety, exkurze apod. Také se realizují v zařízení různé akce, které pořádají dívky například den otevřených dveří, lyžařský výcvik a soutěže. Dívky používají hippoterapie v dílnách a sportovních činnostech.

Cílem je uspokojit potřeby dívek a snažit se o to, aby se dívky cítily přirozeně, řešit s nimi nejen problémy a poskytnout jim pocit domova. (online: <http://www.prevence-info.cz/organizace/vychovny-ustav-detsky-domov-se-skolou-zakladni-skola-stredni-skola-skolni-jidelna-1>)

4.3 METODA VÝZKUMU

Jako metodu výzkumu bylo vybráno dotazníkové šetření, které slouží ke shromáždění důležitých údajů této bakalářské práce. V této praktické části se zaměřujeme na dotazník a jeho vyhodnocení, budeme stručně charakterizovat respondenty, kterým je rozdán dotazník a na závěr vyhodnotíme dotazník pomocí grafů a tabulek.

Dotazník

Dotazník je vlastně způsob psaného řízeného rozhovoru. Na dotazy, které jsou na rozdíl od rozhovoru psané, se vyžadují písemné odpovědi.

Dotazník je méně časově náročný než rozhovor. Při sestavování dotazníků je třeba promyslet a přesně určit hlavní cíl dotazníkového průzkumu, logicky a stylisticky správně připravit konkrétní otázky a před definitivní aplikací dotazníku provést pilotáž na menším počtu zkoumaných osob, která nám pomůže provést poslední úpravy dotazníku. Otázky by měly být anonymní. Tím lze zvýšit upřímnost odpovědí. (online: <http://www.ssvp.wz.cz/Texty/dotaznik.html>)

4.3.1 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ

Jako respondenti byli vybráni pedagogové, kteří pracují v běžné základní škole, ve výchovném ústavu a speciální škole. Byly vybrány 2 základní školy v Bílině, kde jsem v jedné z nich zaměstnancem a to na základní škole Lidické. Druhá základní škola se nazývá základní škola Chlum. V Bílině se také nachází speciální škola, která se nazývá Praktická základní škola. Posledním zařízením byl vybrán ústav v Kostomlatech pod Milešovkou, kde byl také rozdán dotazník.

4.4 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Dotazník byl zaměřen na využívání etopedické a zachované myšlenky významných osobností speciální pedagogiky, které se využívají v základních školách v Bílině a ve výchovném ústavu Kostomlaty pod Milešovkou a také spokojenost zaměstnanců v daném zařízení. Dotazník obsahuje 16 otázek:

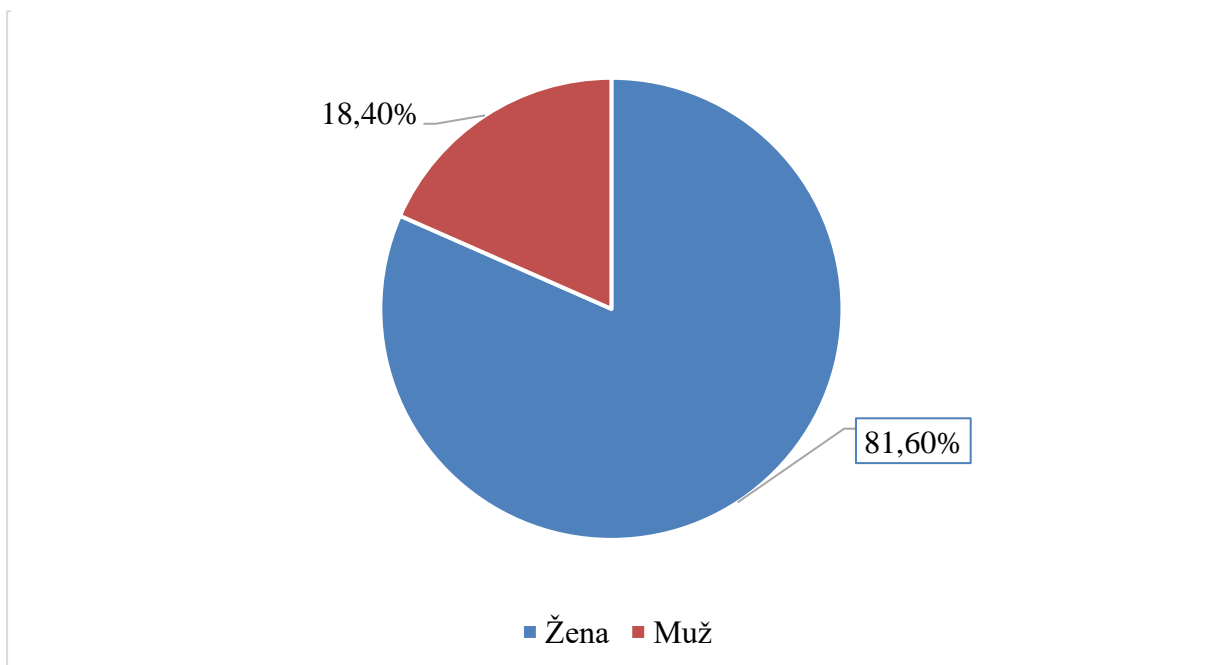
1. Jsem: (žena, muž)
2. Pracuji: (základní škola, speciální škola, výchovný ústav)
3. Máte ve třídě jedince, který má závažnou poruchu chování?
4. Víte, jak pracovat s dítětem, který má poruchu chování?
5. Používáte pro práci s tímto dítětem speciálně-pedagogické pomůcky?
6. Používáte některé výchovné metody? Jaké?
7. Znáte některé významné osobnosti speciální pedagogiky?
8. Pokud ano, znáte jejich myšlenky v oblasti speciální pedagogiky?
9. Uspokojujete potřeby a zájmy dítěte ve Vašem zařízení?
10. Využíváte například školní pozemek u Vašeho zařízení?
11. Máte ve Vašem zřízení dílny? Jaké?
12. Znáte výchovné ústavy v Ústeckém kraji? Jaké?
13. Uskutečňujete s dětmi práci na poli?
14. Jezdíte s dětmi do ostatních zařízení a provozujete tam různé akce?
15. Jste ve Vašem zařízení spokojen jako zaměstnanec?

1. Jsem:

Tabulka 1 - Pohlaví

Možnosti odpovědí	Absolutní	Relativní
Žena	62	81,6 %
Muž	14	18,4 %

Graf 1 - Pohlaví

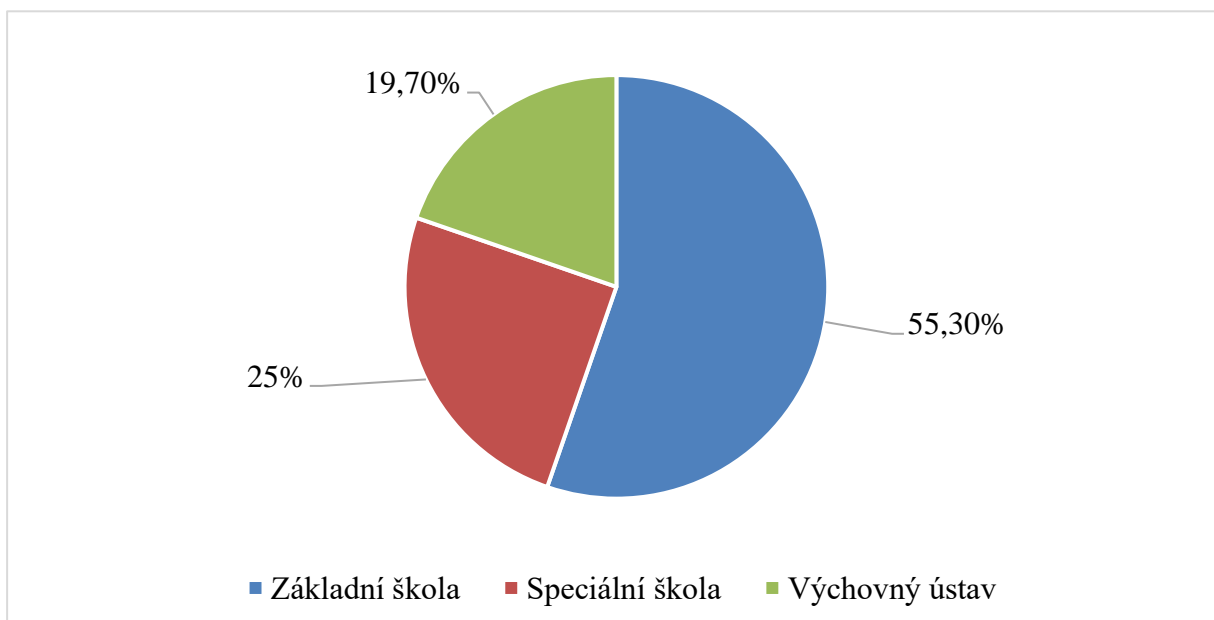
První otázka zjišťovala pohlaví respondentů v daných zařízeních. Z celkového počtu respondentů je 81,60 % žen a 18,4 % respondentů jsou muži.

2. Práci:

Tabulka 2 - Zaměstnání

Možnosti odpovědí	Absolutní	Relativní
Základní škola	42	55,3 %
Speciální škola	19	25 %
Výchovný ústav	15	19,7 %

Graf 2 - Zaměstnání

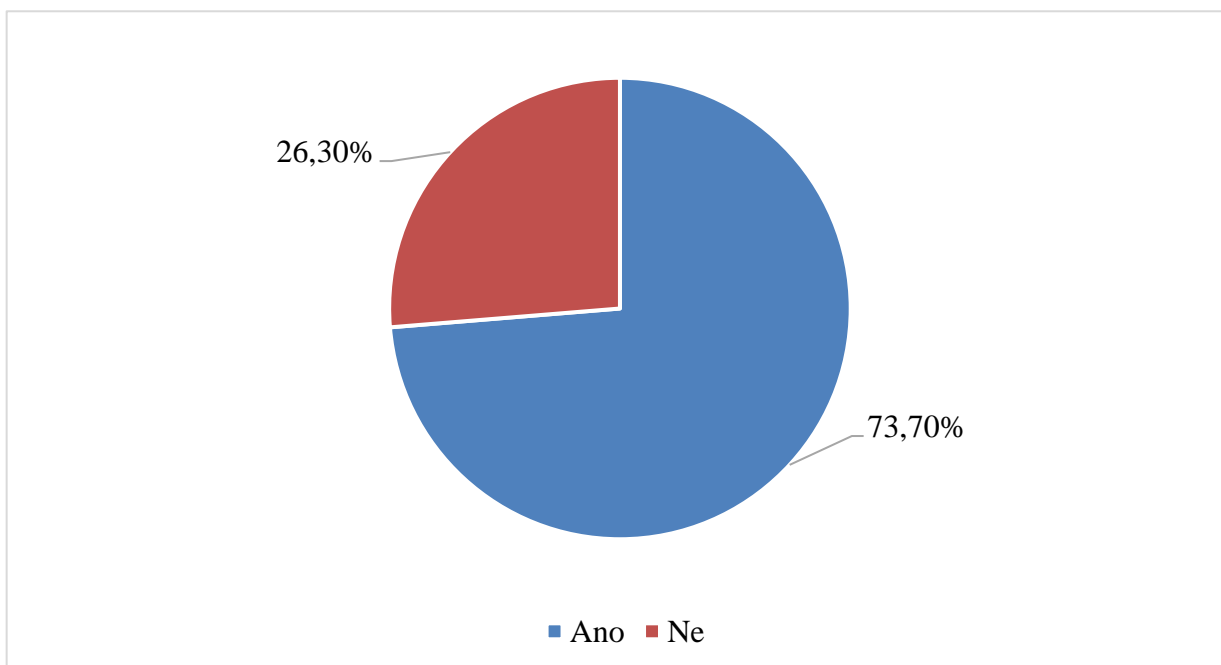
Otázka číslo dva zjišťovala, kde jsou respondenti zaměstnání. Z odpovědí respondentů vyplývá, že 55,30 % pracuje v základní škole, 25 % pracuje ve speciální škole a 19,70 % pracuje ve výchovném ústavu.

3. Máte ve Vaší třídě jedince, který má závažnou poruchu chování?

Tabulka 3 - Dítě s poruchou chování

Možnosti odpovědí	Absolutní	Relativní
Ano	56	73,7 %
Ne	20	26,3 %

Graf 3 - Dítě s poruchou chování

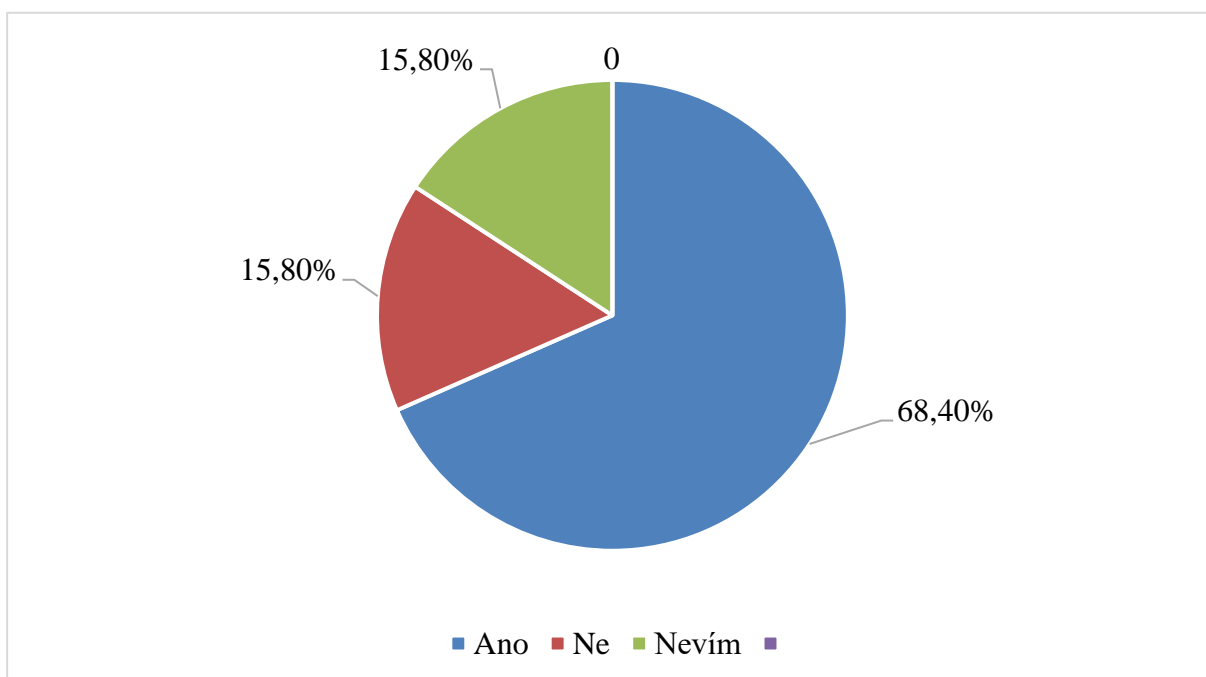
U třetí otázky jsme zjistili, kolik respondentů má ve své třídě jedince, který má závažnou poruchu chování. Z odpovědí vyplývá, že 73,70 % respondentů má ve třídě jedince se závažnou poruchou chování a 26,30 % nemá žádného jedince se závažnou poruchou chování.

4. Víte, jak pracovat s dítětem, které má poruchu chování?

Tabulka 4 - Práce s dítětem s poruchou chování

Možnosti odpovědi	Absolutní	Relativní
Ano	52	68,4 %
Ne	12	15,8 %
Nevím	12	15,8 %

Graf 4 - Práce s dítětem s poruchou chování

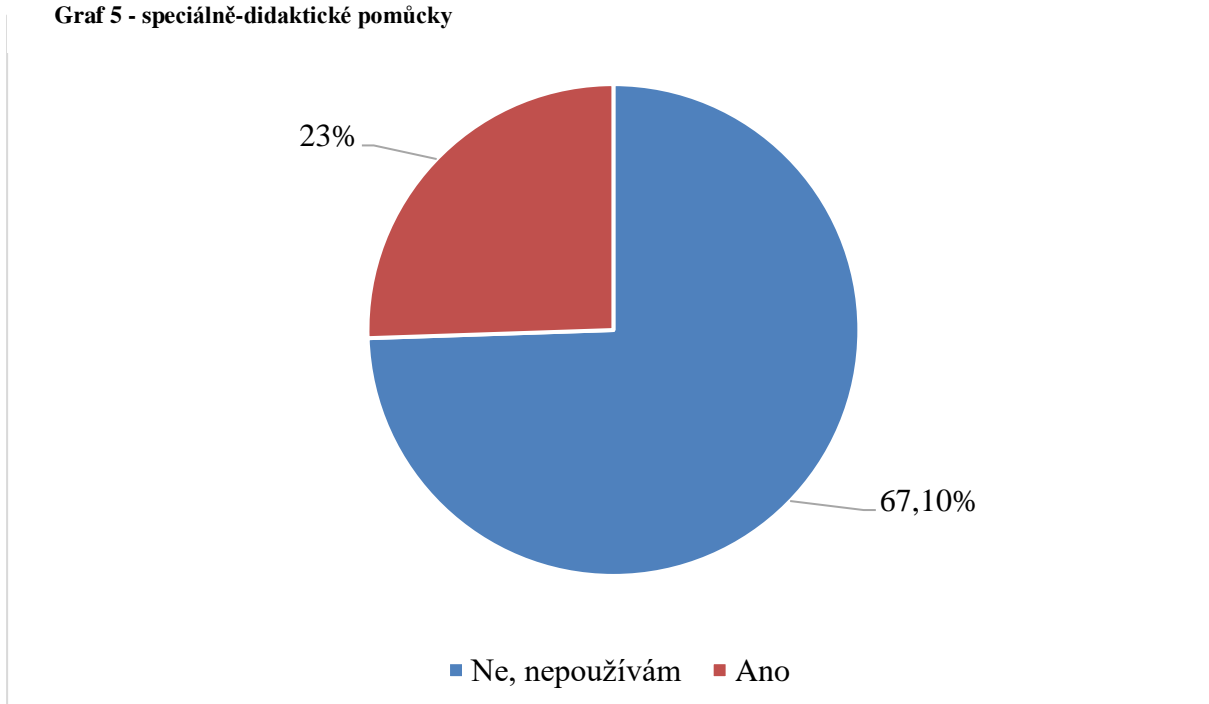
Otázka číslo čtyři zjišťovala, zda respondenti vědí, jak mají pracovat s dítětem, které má poruchu chování. Tato otázka souvisí s hypotézou č. 1. Předpokládám, že více než 60 % respondentů ví, jak pracovat s jedincem, který má závažnou poruchu chování. Z výsledků vyplývá, že se mi hypotéza potvrdila, protože 68,40 % respondentů ví, jak mají pracovat s dětmi, kteří mají poruchu chování. 15,80 % neumí pracovat s dětmi s poruchou chování a 15,80 % to neví.

5. Používáte pro práci s tímto dítětem speciálně-didaktické pomůcky? Jaké?

Tabulka 5 - speciálně-didaktické pomůcky

Možnosti odpovědí	Absolutní	Relativní
Ne, nepoužívám	47	67,1 %
Ano	23	32,9 %

Graf 5 - speciálně-didaktické pomůcky

Otázka číslo 5 zjišťovala, jaké pomůcky respondenti využívají v daných zařízeních, tato otázka je polouzavřená. 67,10 % respondentů nevyužívá speciálně-didaktické pomůcky v daných zařízeních, dalších 23 % respondentů je využívá. Zde mohli respondenti napsat, jaké pomůcky využívají, a pro příklad zde uvedu pár příkladů.

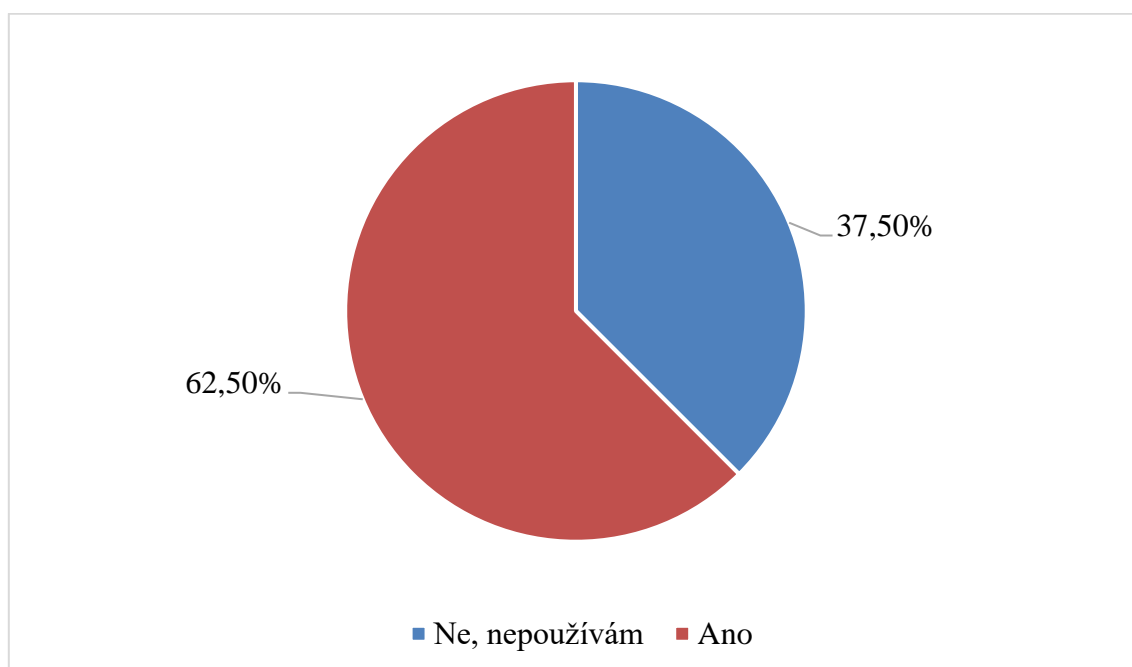
- Používám zábavné pracovní listy k uklidnění dítěte, různé tabulky s obrázky
- Využívám různé aplikace na interaktivní tabuli
- Tabulky s obrázky, relaxační hmatové pomůcky
- Omalovánky, dotykové pomůcky, knihy

6. Používáte některé výchovné metody? Jaké?

Tabulka 6 - výchovné metody

Možnosti odpovědí	Absolutní	Relativní
Ne, nepoužívám	24	37,5 %
Ano	40	62,5 %

Graf 6 - výchovné metody

Otázka číslo 6 zjišťovala, jaké metody respondenti využívají. 62, 50 % respondentů používá výchovné metody a 37, 50 % je nevyužívá. Tato otázka byla položavřená, a proto zde uvedu několik příkladů odpovědí respondentů.

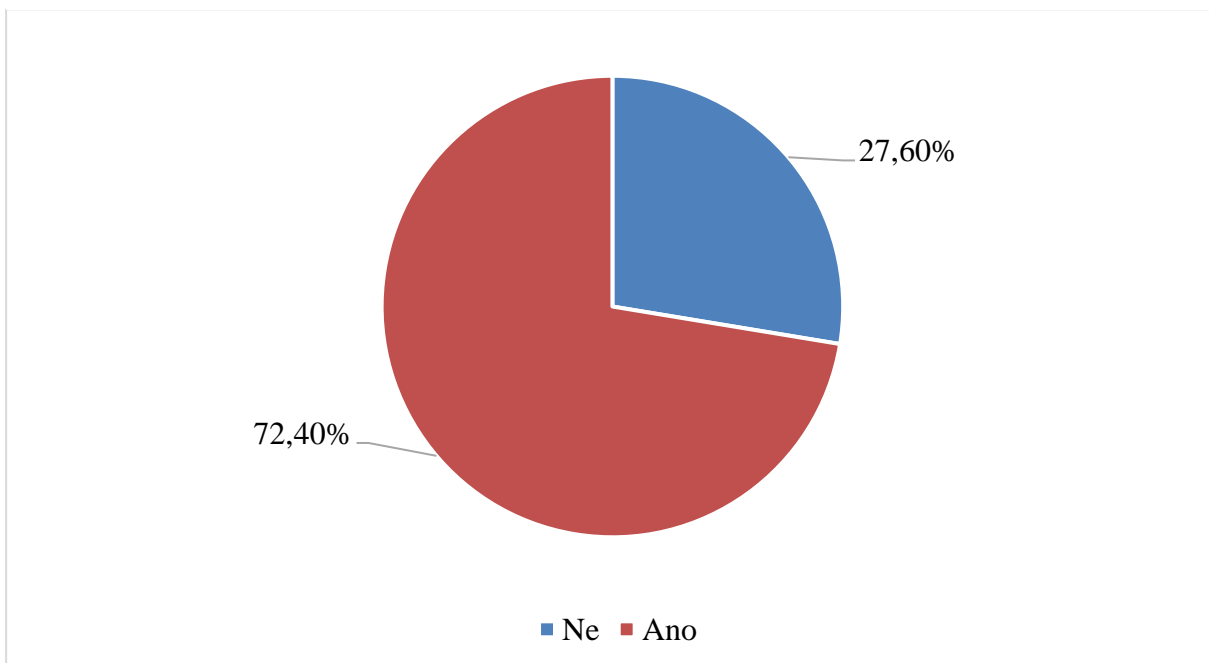
- používám vyučovací metody, kde provozujeme kolektivní práce
- využívám práce ve skupinách a relaxační činnosti
- hodnocení, ocenění, tresty, odměny
- vzor, ideál, příkazy, pravidla, domluva, ocenění, inscenace
- přesvědčování, pravidelný režim žáka, uklidňovací hry, morální tresty, praxi

7. Znáte některé významné osobnosti speciální pedagogiky?

Tabulka 7 - významné osobnosti

Možnosti odpovědí	Absolutní	Relativní
Ne	21	27,6 %
Ano	55	72,4 %

Graf 7 - významné osobnosti

U otázky číslo sedm jsme zjišťovali, zda respondenti znají některou významnou osobnost speciální pedagogiky. 27,60 % respondentů nezná žádnou osobnost speciální pedagogiky a 72,40 % respondentů zná některou významnou osobnost speciální pedagogiky, Tato otázka byla také polouzavřená a zde uvedu příklady respondentů.

- Rudolf Jedlička, František Bakule, Zdeněk Matějček, Marie Beníčková
- Maria Tecla Artemisia Montessori, Ján Ámos Komenský (20x)
- Otokar Chlup, Miloš Sovák, Jan Chlup, Bakule

8. Pokud ano, znáte jejich myšlenky v oblasti speciální pedagogiky?

U osmé otázky jsme zjišťovali, jaké myšlenky významných osobností speciální pedagogiky znají respondenti. Tato otázka byla otevřená. Na tuto otázku odpověděl pouze jeden respondent: zásadní myšlenkou vzdělávacího systému Jana Amose Komenského bylo, že „i to nejméně nadané dítě lze alespoň trochu vychovat“. Dalších 50 respondentů odpovědělo, že nezná žádné myšlenky osobností speciální pedagogiky.

9. Uspokojujete potřeby a zájmy dítěte ve Vašem zařízení?

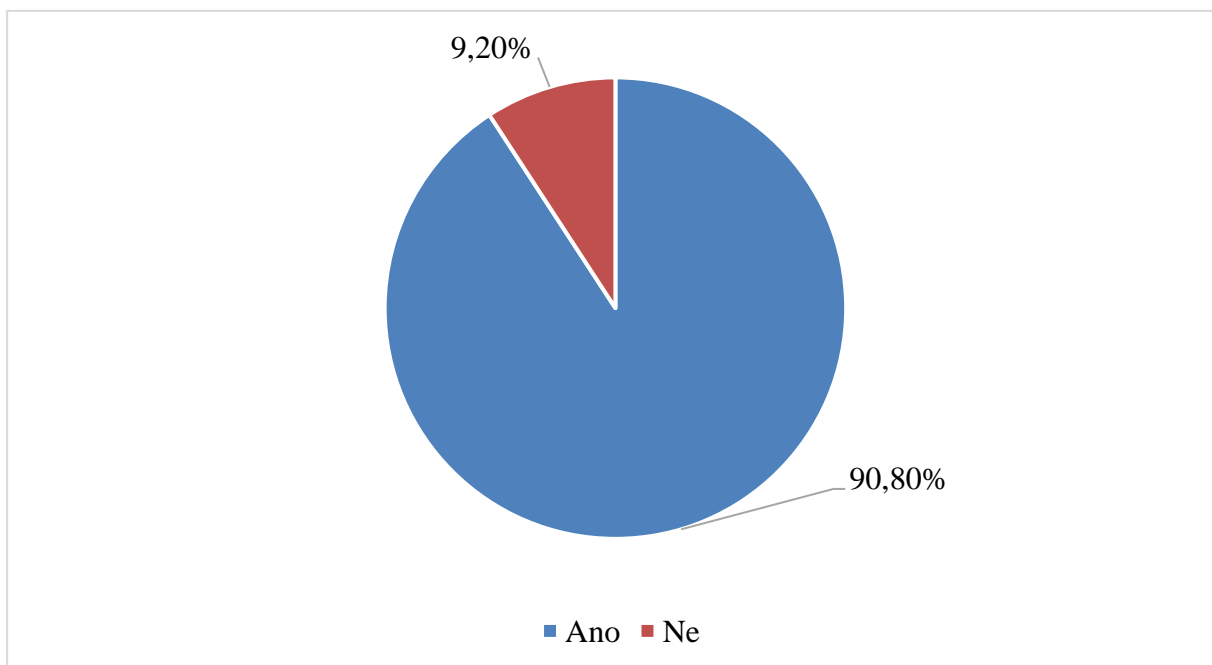
U deváté otázky jsme zjišťovali, zda pedagogové uspokojují potřeby a zájmy dítěte v daném zařízení. Tato otázka byla také otevřená a nejméně dvacetkrát se objevila odpověď: ano, snažím se. Jako další odpovědi bylo například: ano vyslechnu si děti a snažím se udělat všechno pro to, abych uspokojila danou potřebu nebo zájem dítěte. Další odpovědi bylo: ano je to mým cílem. Respondenti odpověděli nejméně dvacetkrát ano. Dále se neobjevovaly další odpovědi.

10. Využíváte školní pozemek u Vašeho zařízení?

Tabulka 8 - využití pozemku

Možnosti odpovědí	Absolutní	Relativní
Ano	69	90,8 %
Ne	7	9,2 %

Graf 8- využití pozemku

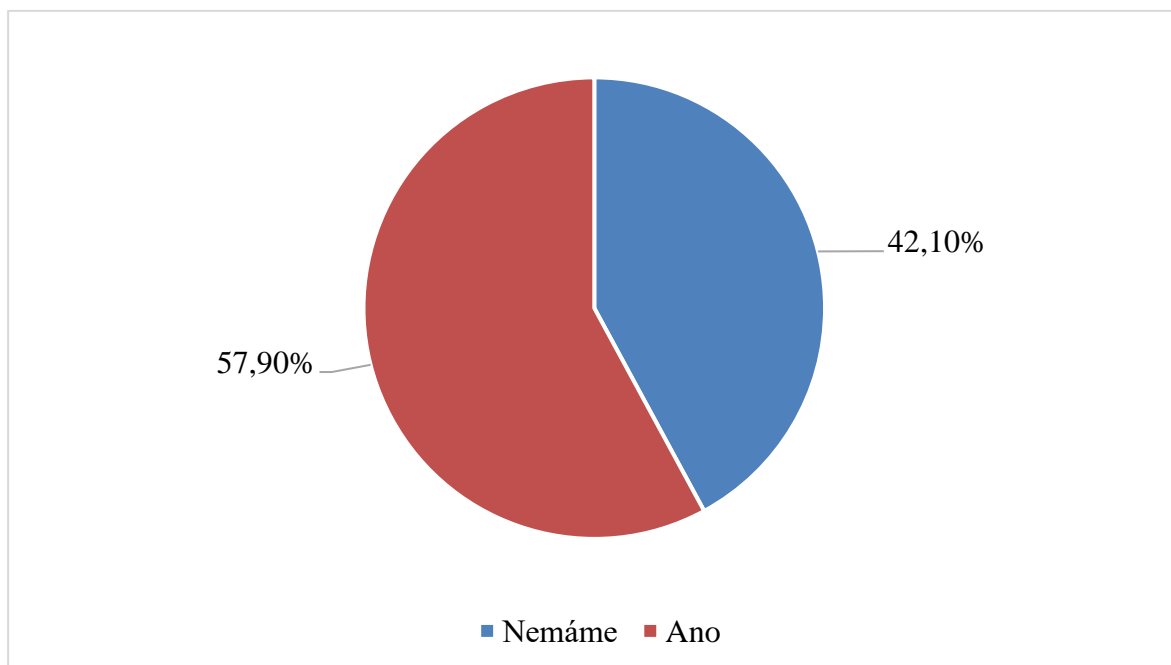
Desátá otázka zjišťovala, zda respondenti využívají školní pozemek. Tato otázka souvisí s hypotézou číslo 2. Předpokládám, že více než 80 % respondentů využívá pozemek u dané instituce k práci s dětmi, trpící poruchou chování. Z odpovědí vyplývá, že se mi hypotéza potvrdila. 90,80 % respondentů využívá pozemek u daného zařízení a méně zvolenou odpovědí s počtem 9,20 % respondentů pozemek nevyužívá.

11. Máte ve Vašem zařízení dílny? Jaké?

Tabulka 8 - dílny v zařízení

Možnosti odpovědí	Absolutní	Relativní
Nemáme	32	42,1 %
Ano	44	57,9 %

Graf 9 - dílny v zařízení

Z otázky číslo jedenáct vyplývá, že 57,90 % respondentů využívá ve svém zařízení dílny a 42,10 % respondentů tyto dílny v zařízení nevyužívá. Tato otázka souvisí s hypotézou číslo 3. Předpokládám, že více než 70 % respondentů využívá dílny v daném zařízení. Tato hypotéza se mi nepotvrdila. Tato otázka byla polouzavřená a zajímalo mě, jaké dílny jsou v ostatních zařízeních. Vybrala jsem několik odpovědí.

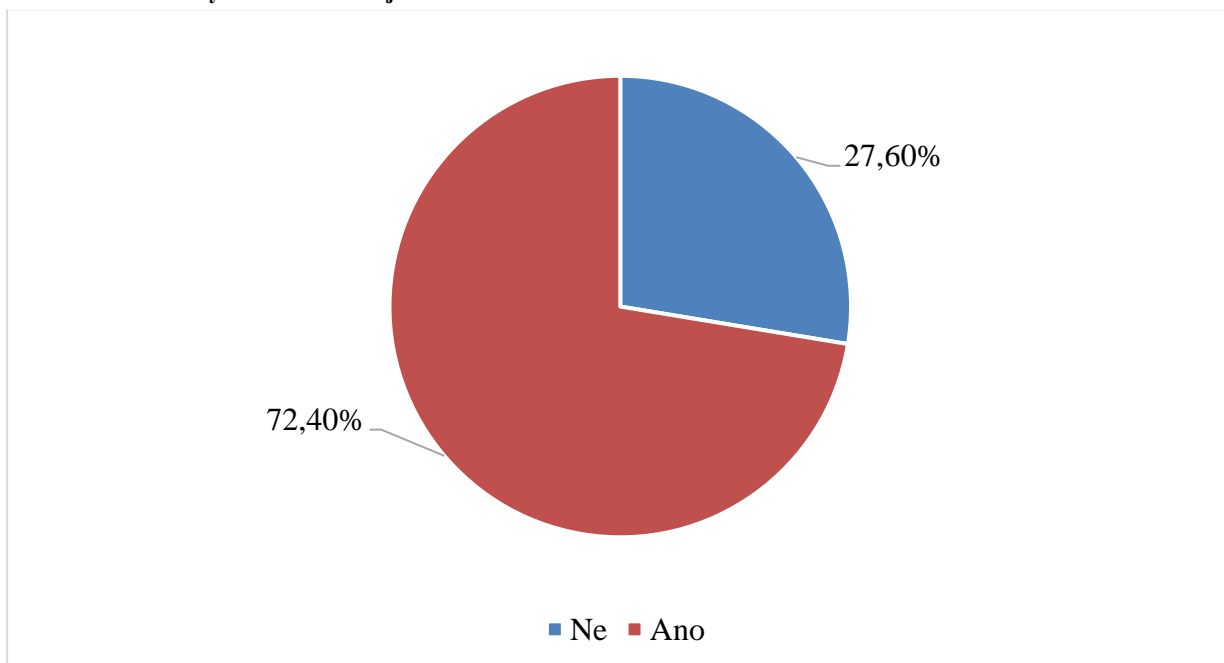
- Používáme dílny pro pracovní činnosti-vyrábění různých produktů
- Dílny na zpracování dřeva, ze kterého děláme veškeré výrobky
- práce na pozemcích a dílnách, malování, pečení, keramika, šití, základní práce se dřevem, pěstitelské práce, výtvarní činnosti
- Ruční práce (keramika, modelářství), dílna švadlena, modelářství

12. Znáte výchovné ústavy v Ústeckém kraji?

Tabulka 9 - ústavy v Ústeckém kraji

Možnosti odpovědí	Absolutní	Relativní
Ne	21	27,6 %
Ano	55	72,4 %

Graf 10 - ústavy v Ústeckém kraji

Výsledkem dvanácté otázky je, že respondenti s počtem 72,40 % zná výchovné ústavy v Ústeckém kraji a 27,60 % respondentů nezná žádné výchovné ústavy v Ústeckém kraji. Tato otázka byla také polouzavřená a pro příklad zde uvedu ústavy, které byly zvoleny nejvíce.

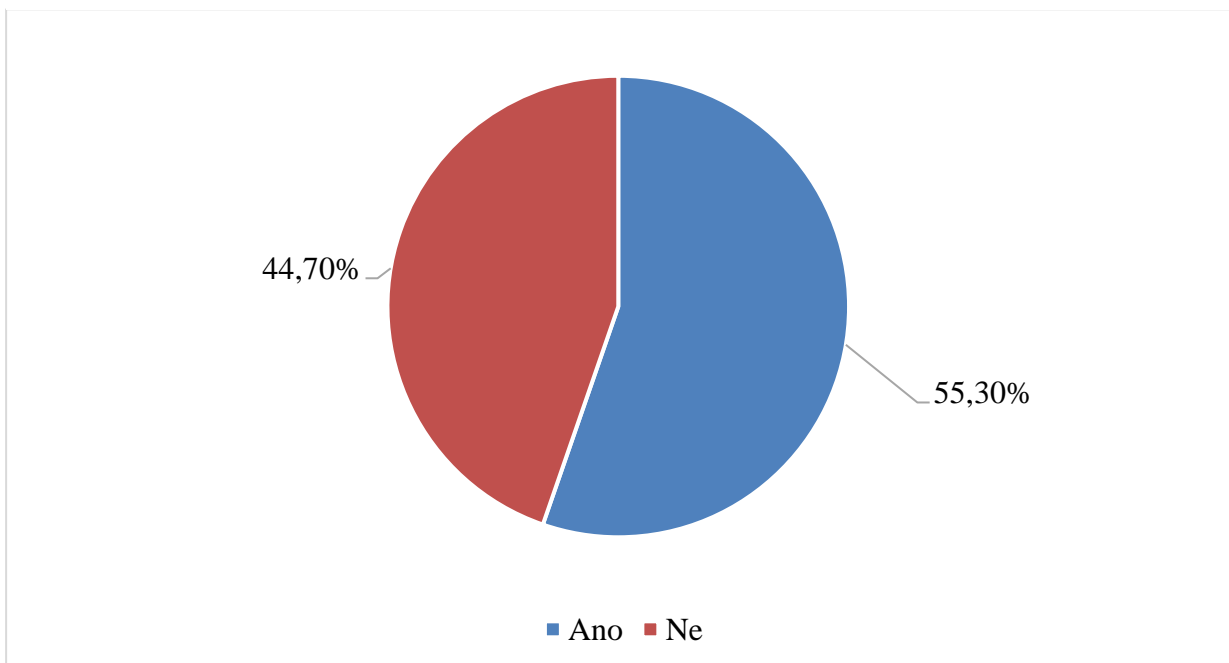
- Kostomlaty pod Milešovkou
- Pšov
- Buškovice, Boletice nad Labem

13. Uskutečňujete s dětmi práci na poli?

Tabulka 10 - Práce na poli

Možnosti odpovědí	Absolutní	Relativní
Ano	42	55,3 %
Ne	34	44,7 %

Graf 11- práce na poli

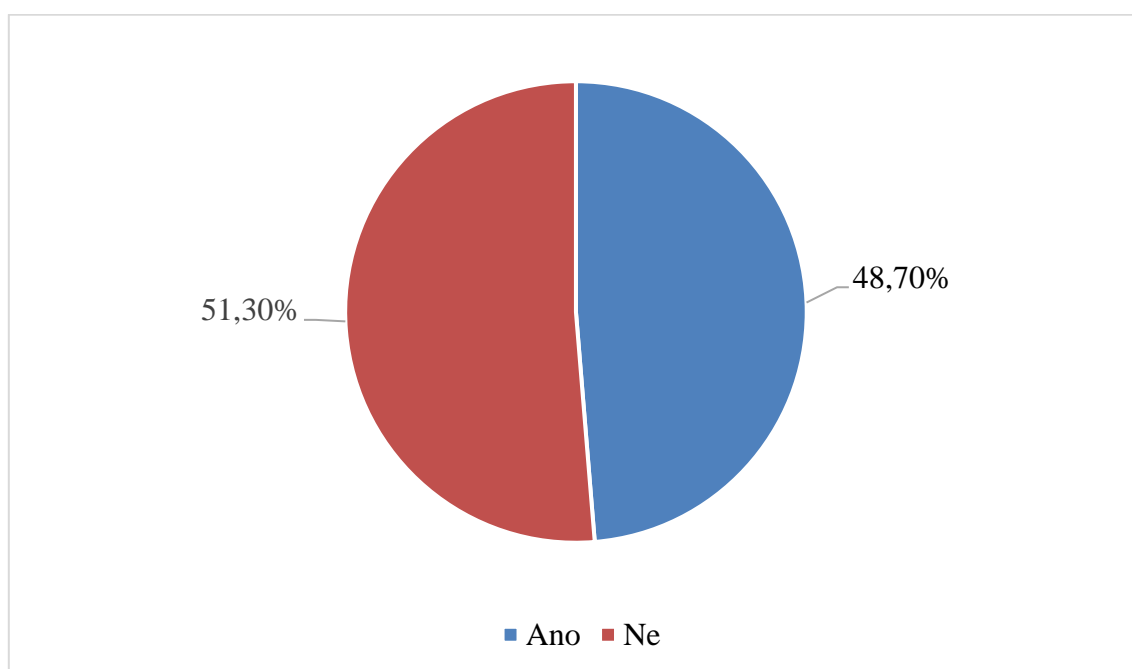
Z otázky číslo třináct vyplývá, že 55,30 % respondentů využívá s dětmi práci na poli a méně zvolenou odpovědí je, že 44,70 % respondentů tuto práci s dětmi nevyužívá.

14. Jezdíte s dětmi do ostatních zařízení a provozujete nějaké akce?

Tabulka 11 - akce a ostatní zařízení

Možnosti odpovědí	Absolutní	Relativní
Ano	37	48,7 %
Ne	39	51,3 %

Graf 12 - akce a ostatní zařízení

U čtrnácté otázky jsme zjišťovali, zda respondenti jezdí s dětmi do ostatních zařízení a jestli provozují nějaké akce s dětmi pro ostatní. Z odpovědí vyplývá, že 48,70 % respondentů jezdí do dalších zařízení a provozuje akce. Tato otázka je také polouzavřená a proto jsem vybrala některé odpovědi respondentů.

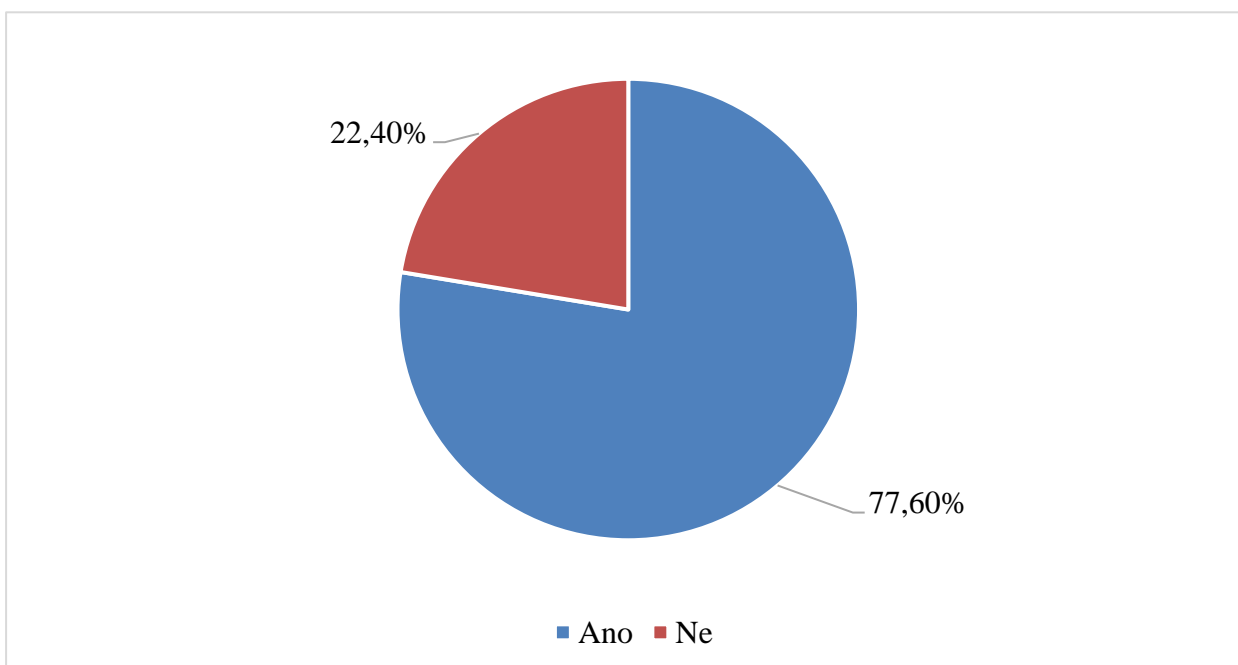
- Jezdíme do základních škol, kde předvádíme divadelní představení
- Vystupujeme s divadelním představením v mateřské škole
- Ano jezdíme po sportovních akcích a vědeckých kroužcích
- Základní školy, provádíme besedy na dané témata
- Provozujeme divadla v mateřských školách
- různé výstavy, Obecní úřad, muzea, státní instituce, recitační soutěže a vědecké soutěže
- Jezdíme jako taneční skupina, jezdíme na různé besedy, kino, divadlo

15. Jste ve Vašem zařízení spokojen jako zaměstnanec?

Tabulka 12 - spokojenost zaměstnance

Možnosti odpovědí	Absolutní	Relativní
Ano	59	77,6 %
Ne	17	22,4 %

Graf 13 - spokojenost zaměstnance

U patnácté otázky jsme zjišťovali spokojenost zaměstnanců v zařízení a z odpovědí vyplývá, že 77,60 % respondentů je ve svém zařízení spokojena a 22,40 % ve svém zařízení spokojena není. Tato otázka souvisí s poslední hypotézou číslo 4. Předpokládám, že více než 80 % respondentů, je ve svém zařízení spokojeno. Tato hypotéza se mi nepotvrdila.

Závěr dotazníkového šetření

Celkem se zúčastnilo 76 respondentů ze základní školy, speciální školy a z ústavu Kostomlaty pod Milešovkou. Během výzkumu jsem se nesečkala s žádným problémem. Otázky, týkající se činností v zařízeních jsem zvolila, protože je používali vybrané osobnosti v teoretické části této práce a zajímalo mě, zda se tyto činnosti používají dodnes

V otázce číslo jedna jsem zjišťovala pohlaví respondentů, většina respondentů byly ženy. Ve druhé otázce mě zajímalo, kde respondenti pracují. Z velké části jich pracuje na základní škole, pak ve speciální škole a nejméně ve výchovném ústavu. Ve třetí otázce mě zajímalo, zda mají respondenti v jejich třídách jedince, který má poruchu chování. Výsledkem je, že 73,7 % respondentů má ve třídě tohoto jedince. Čtvrtá otázka zjišťovala, zda respondenti vědí, jak pracovat s dítětem, které má poruchu chování. Tato otázka souvisí s hypotézou číslo jedna, která se mi potvrdila. 68,40 % respondentů ví, jak má pracovat s tímto dítětem. Tento výsledek je dostačující, ale já osobně si myslím, že každý pedagog by měl vědět, jak má s tímto dítětem zacházet.

V páté otázce jsem zjišťovala, zda využívají speciálně-didaktické pomůcky pedagogové a jaké používají. Většina respondentů je nevyužívá a zbytek používá například tabulky s obrázky, relaxační hmatové pomůcky, omalovánky, dotykové pomůcky a knihy, což si myslím, že je v pořádku. V otázce číslo šest mě zajímalo, zda pedagogové používají výchovné metody, kde většina uvedla, že ano. Také mě zajímalo, jaké metody využívají. Z odpovědí uvedu například: relaxační činnosti, hodnocení, ocenění, tresty, odměny. V sedmé otázce jsem se dotazovala respondentů, jestli znají významné osobnosti speciální pedagogiky, většina respondentů uvedla, že ano. V navazující otázce číslo osm, mě zajímalo, jestli znají myšlenky těchto osobností v oblasti speciální pedagogiky, skoro všichni respondenti uvedli, že nezná žádné jejich myšlenky nebo cíle. Tato odpověď mě celkem překvapila, protože jsem si myslela, že pedagogové například ze speciální školy budou znát některé osobnosti s myšlenkami v oblasti speciální pedagogiky. V deváté otázce jsem se tázala respondentů, zda uspokojují potřeby a zájmy dítěte a z odpovědí vyplývá, že všichni respondenti se alespoň o to snaží.

V desáté otázce mě zajímalo, jestli respondenti využívají pozemek u svého zařízení a z odpovědí vyplývá, že většina respondentů pozemek využívá. Tato otázka souvisí s hypotézou, která se mi také potvrdila. V jedenácté otázce se zjišťovalo, jestli využívají v těchto zařízeních některé dílny a jaké. Většina respondentů je využívá, příkladů dílen bylo několik. Tato otázka souvisí s hypotézou a ta se mi nepotvrdila. U dvanácté otázky se zjišťovalo, zda pedagogové znají ústavy v Ústeckém kraji, nejvíce zvolenou odpovědí byly Kostomlaty pod Milešovkou. Ve třinácté otázce jsme zjišťovali, jestli pedagogové uskutečňují s dětmi práci na poli a výsledek mě překvapil, protože výsledek byl, že více jak polovina tuto práci uskutečňuje. Ve čtrnácté otázce jsme zjišťovali, jestli pedagogové jezdí s dětmi do ostatních zařízeních a zda provozují některé akce. Z odpovědí vyplývá, že skoro polovina uskutečňuje některé akce a do dotazníku některé akce vypsali. Poslední otázka číslo šestnáct se zajímala o spokojenost zaměstnanců v daném zařízení a z odpovědí vyplývá, že 77,6 % respondentů je ve svém zařízení spokojena. Tato otázka také souvisí s hypotézou, ta se mi ale nepotvrdila.

5 ROZHOVOR

„Rozhovor neboli interview lze charakterizovat jako metodicky vedený dialog mezi tazatelem a dotazovaným. Rozhovor, spadající do slohového útvaru publicistického stylu, je veden za účelem získání potřebných informací, zpravidla od známé, významné nebo zajímavé osobnosti. Používá se zejména v žurnalistice.“ (online: <https://www.cesky-jazyk.cz/slohovky/rozhovory/#axzz6FB8OC2Xw>)

5.1 ROZHOVOR S OTEVŘENÝMI OTÁZKAMI

Pro rozhovor byly určeny otevřené otázky. Otázek bylo celkem 11.

1. Jak dlouho pracujete v ústavu Kostomlaty pod Milešovkou?
2. Jste spokojen jako zaměstnanec?
3. Jaké speciálně-didaktické pomůcky využíváte?
4. Jaký je Váš vztah k dětem tohoto ústavu?
5. Jezdíte s dětmi na různé akce mimo zařízení?
6. Jaké práce s dětmi provozujete?
7. Jaký je režim ve výchovném ústavu?
8. Jaké jsou další činnosti ve výchovném ústavu?
9. Pracujete s dětmi na pozemku?
10. Prodáváte některé výrobky dětí?
11. Máte s ostatními zaměstnanci dobré vztahy?

5.2 VÝBĚR DOTAZOVANÉHO

Rozhovor byl uskutečněn se zaměstnancem z výchovného ústavu Kostomlaty pod Milešovkou. Tento muž zde pracuje jako vychovatel dívek a je mu 45 let. Tento muž zde pracuje 10 let a také pracuje v Praktické škole v Bílině. Muž byl sympatický a ochotný spolupracovat, ale bohužel neměl moc času na tento rozhovor. Ptala jsem se na otázky, které souvisí s činnostmi osobností speciální pedagogiky a s etopedickou teorií, která je popsána v teoretické části bakalářské práce.

5.3 JEDNOTLIVÝ ROZHOVOR

1. Jak dlouho pracujete v ústavu Kostomlaty pod Milešovkou?

Ve výchovném ústavu pracuji od roku 2010 dosud.

2. Jste spokojen jako zaměstnanec?

Období, kdy je člověk v práci spokojený se střídají s obdobím, kdy je nespokojený.

3. Jaké speciálně-didaktické pomůcky využíváte?

Používáme všechny možné dostupné speciálně-didaktické pomůcky, které nám ústav nabízí. (Interaktivní tabule) Ale já jsem vychovatel, takže spíše vychovávám a využívám například pomůcky na sport nebo na výtvarnou činnost a podobně.

4. Jaký je Váš vztah k dětem tohoto ústavu?

Můj vztah k dětem je pouze profesionální.

5. Jezdíte s dětmi na různé akce mimo zařízení?

Pokud jsme pozvaný na nějaké akce a dáme-li dohromady nějakou vhodnou skupinu děvčat, tak na akce jezdíme. Jedná se většinou o akce sportovní a umělecké. Jezdíme například s dětmi do mateřských škol a předvádíme divadlo na různé téma. Naposled jsme byli v základní škole v Teplicích, kde jsme vyhráli turnaj v házené.

6. Jaké práce s dětmi provozujete?

Při přímých činnostech záleží na každém vychovateli, jakou činnost si pro děti vymyslí. (malování, kreslení, soutěže, tělocvična, vycházky)

7. Jaký je režim ve výchovném ústavu?

Budíček v 6,30 hodin

Snídaně 7,15 hodin

Škola 8,00-14:00hodin

Volno do příchodu vychovatele, od 15,30 hodin je přímá výchovná činnost

Večeře 17,30 hodin, pak následuje volno

Večerka.21,30 hodin

8. Jaké jsou další činnosti ve výchovném ústavu?

Mezi další činnosti sem patří úklid. Ranní a večerní, praní prádla a péče o něj.

9. Pracujete s dětmi na pozemku?

Ústav v Kostomlatech má opravdu veliký pozemek, ale dívky na něm nepracují. (je tam zaměstnaná zahradnice. S výjimkou spadajícího smetí nebo větví. Je zde i veliký skleník a o ten se také stará zahradnice.

10. Prodáváte některé výrobky dětí?

Ano, šikovná děvčata spolu s vychovateli vybírá tématické výrobky, které se pak na trzích či obchodech prodávají.

11. Máte s ostatními zaměstnanci dobré vztahy?

Ano, s kolegy jsme dobrá parta.

5.4 ZHODNOCENÍ ROZHOVORU

Mým cílem rozhovoru bylo zjistit, jaké činnosti a akce uskutečňuje ústav Kostomlaty pod Milešovkou a jaký je momentální režim dívek. U první otázky se zjišťovalo, jak dlouho tento muž pracuje v tomto ústavu a odpovědí bylo, že deset let. U druhé otázky jsme se zajímali o jeho spokojenost v tomto ústavu a odpověď byla celkem nekonkrétní, muž odpověděl, že se období spokojenosti střídá. Tato odpověď mě nepřekvapila, asi každý zaměstnanec má dny, kdy je ve svém zaměstnání spokojen a pak následují dny, kdy spokojenost klesá.

Další otázkou číslo tři se zjišťovalo, jaké speciálně-didaktické pomůcky používá při své práci s dětmi. Odpovědí bylo, že používá veškeré pomůcky, které tento ústav nabízí, hlavní pomůckou je interaktivní tabule, která a další pomůcky využívá v určitých činnostech. Interaktivní tabule není speciálně-didaktická pomůcka, je to běžná pomůcka. U čtvrté otázky jsme se zajímali o to, jaký má vztah k těmto dětem a odpověď byla stručná: profesionální vztah. V páté otázce jsme se ptali na akce, které provádí s dětmi mimo zařízení. Muž odpověděl, že pokud dají dohromady vhodnou skupinu, tak na akci jednou a pro příklad uvedl, že se jedná o umělecké a sportovní akce. V otázce číslo šest jsme se zajímali o práce, které děti vykonávají, muž odpověděl, že záleží na vychovatelích, jakou činnost vymyslí. Pro příklad uvedl, že dělají obyčejné činnosti jako v dalších zařízeních a to je například malování, využití tělocvičny, vycházky a soutěže. U další otázky číslo sedm jsme zjišťovali režim tohoto ústavu.

V další otázce číslo osm se zjišťovaly další práce v tomto ústavu. Odpovědí bylo, že dívky musí uklízet, prát prádlo a pečovat o něj. Tato činnost se zachovala z historie tohoto ústavu. V další otázce číslo devět jsme se zajímali o práci na pozemku a tato odpověď mě velmi překvapila, protože dívky na pozemku nepracují, mají v tomto zařízení zahradnici, která se stará o tento pozemek. V otázce číslo deset jsme se zajímali o tom, zda některé výrobky dívky prodávají a odpověď byla ano, na trzích si své výrobky díky prodají. Poslední otázkou číslo jedenáct jsme se zajímali o vztahy mezi pedagogy v tomto zařízení a muž odpověděl, že mají velmi dobré vztahy s ostatními zaměstnanci tohoto zařízení.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme se zaměřili na myšlenky významných osobností a etopedickou teorii v oblasti speciální pedagogiky. Mým cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaké myšlenky slavných osobností se zachovaly dodnes a jaké je jejich praktické využití v daném zařízení a jaká je spokojenost zaměstnanců v daných zařízeních. Tento cíl byl zjišťován pomocí dotazníkového šetření, kde jsem si stanovila otázky, které souvisí s činnostmi osobností speciální pedagogiky, které jsou popsány v teoretické části bakalářské práce. Do dotazníku jsem zahrnuj i pracovníky ze základní a praktické školy v Bilině. Dalším způsobem zjištění cíle této bakalářské práce byl rozhovor, který byl uskutečněn s jedním pracovníkem z ústavu Kostomlaty pod Milešovkou. Z výsledků vyplývá, že například metoda Antona Semjonoviče Makarenka, který prosazoval kolonie a spolupráci, v dotazníkovém šetření odpověděla většina respondentů, že používají kolektivní práce, což si myslím, že je velmi dobrá metoda pro začleňování jedinců. Myšlenkou Jana Chlupa byly pracovní dílny, v dotazníkovém šetření bylo zjištěno, že více než polovina respondentů má ve svém zařízení různé typy dílen, které využívají. V mém pracovišti se také nachází dvě dílny, jedná se o keramickou dílnu a o dílnu, kde se zpracovává dřevo, obě dílny se využívají. Hlavní myšlenkou Johanna Heinricha byla myšlenka uspokojovat potřeby a zájmy dítěte a pracovat na poli či pozemku. V dotazníkovém šetření respondenti odpovídali, že využívají pozemek u svého zařízení, ale v ústavu Kostomlaty pod Milešovkou se pozemek nevyužívá, což mě velmi překvapilo a myslím si, že je to velká škoda. O uspokojování potřeb a zájmů dítěte se snaží každý respondent.

Ostatní významní pedagogové měli za cíl vychovat užitečného jedince a vkládat do výchovy lásku a cit, což by měl mít v dnešní době každý pedagog a také by měl vědět, jak zacházet s dítětem, které má poruchy chování. Také jsem se zajímala, zda respondenti znají myšlenky významných osobností speciální pedagogiky a z výsledků vyplývá, že pouze jeden respondent zná myšlenku Jana Ámose Komenského, všichni ostatní respondenti žádné myšlenky neznají. Tato odpověď mě velmi překvapila, protože každý pedagog by měl znát některé odkazy těchto osobností. Posledním cílem bylo zjistit spokojenost zaměstnanců v daném zařízení. Z odpovědí respondentů vyplývá, že 77,6 %

respondentů je spokojena ve svém zařízení. U této odpovědi jsem předpokládala větší spokojenost zaměstnanců ve svém zařízení. V bakalářské práci jsem si stanovila čtyři hypotézy.

V první hypotéze předpokládám, že více než 60 % respondentů ví, jak pracovat s jedincem, který má závažnou poruchu chování. Z výsledků vyplývá, že se mi hypotéza potvrdila, protože 68,40 % respondentů ví, jak mají pracovat s dětmi, kteří mají poruchu chování. 15,80 % neumí pracovat s dětmi s poruchou chování a 15,80 % to neví.

Ve druhé hypotéze předpokládám, že více než 80 % respondentů využívá pozemek u dané instituce k práci s dětmi, trpící poruchou chování. Z odpovědí vyplývá, že se mi hypotéza potvrdila, 90,80 % respondentů využívá pozemek u daného zařízení a méně zvolenou odpovědí s počtem 9,20 % respondentů pozemek nevyužívá

Ve třetí hypotéze předpokládám, že více než 70 % respondentů využívá dílny v daném zařízení. Tato hypotéza se mi nepotvrdila. Z odpovědí vyplývá, že 57,90 % respondentů využívá ve svém zařízení dílny a 42,10 % respondentů tyto dílny v zařízení nevyužívá. Tato otázka byla polouzavřená a zajímalo mě, jaké dílny jsou v ostatních zařízení.

U čtvrté hypotézy předpokládám, že více než 80 % respondentů, je ve svém zařízení spokojen. Z odpovědí vyplývá, že 77,60 % respondentů je ve svém zařízení spokojena a 22,40 % ve svém zařízení spokojena není. Tato hypotéza se mi také nepotvrdila, očekávala jsem větší spokojenost zaměstnanců v jejich zařízení.

Závěrem chci říci, že myšlenky dřívějších významných osobností nás obklopuje do dnešního dne. V každém zařízení se najde odkaz některé významného pedagoga z historie.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

FISCHER, S., ŠKODA J. *Speciální pedagogika*. 1.vyd. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-014-0.

HOFFMANOVÁ, E. *Karel Slavoj Amerling*. 1.vyd. Praha: Melantrich, 1982.

MAKARENKO, A. S. *Ze života díla revolucionáře v pedagogice*. 1.vyd. Praha, 1975.

PESTALOZZI, J. J. *Ze života a díla*. 1.vyd. Praha, 1968.

PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2.vyd. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.

SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. 1.vyd. Praha:Grada, 2007. ISBN 978-80-271-0095-8.

ŠVARCOVÁ, I. *Základy speciální pedagogiky*. 1.vyd. Praha: Parta, 2012. ISBN 978-80-7320-176-0.

ŠAUEROVÁ, M, *Speciální pedagogika v praxi*. 1.vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4369-1.

Seznam použitých internetových zdrojů

A.S. Makarenko. [online]. [cit. 2020-02-10] Dostupné z: online:

<https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=4127&lang=cs>

Studentům pedagogiky. [online]. [cit. 2020-02-10] Dostupné z: online:

<https://pedagogika.skolni.eu/pedagogika/historie-pedagogiky/#3>

Historické aspekty vzniku a rozvoje sociální pedagogiky. [online]. [cit. 2020-02-13]

Dostupné z: online: <https://studopedia.org/7-4669.html>

Speciální věda [online]. [cit. 2020-02-20] Dostupné z:

<http://dspace.specpeda.cz/bitstream/handle/0/823/117-122.pdf?sequence=1>

Kdo byl a zůstane František Bakule [online]. [cit. 2020-02-22] Dostupné z:

<http://www.dusanpolansky.cz/clanky/bakule.html>

MUDr. Rudolf Jedlička [online]. [cit. 2020-01-10] Dostupné z: [https://prostor-](https://prostor-ad.cz/pruvodce/okolobrd/lochovic/jedlicka.htm)

[ad.cz/pruvodce/okolobrd/lochovic/jedlicka.htm](https://prostor-ad.cz/pruvodce/okolobrd/lochovic/jedlicka.htm))

Klub přátel z Boskovic [online]. [cit. 2020-01-10] Dostupné z [http://www.klub-pratel-](http://www.klub-pratel-boskovic.cz/osobnosti/chlup-jan.php)

[boskovic.cz/osobnosti/chlup-jan.php](http://www.klub-pratel-boskovic.cz/osobnosti/chlup-jan.php))

Centrum kocianka [online]. [cit. 2020-01-18] Dostupné z [http://www.centrum-](http://www.centrum-kocianka.cz/o-kociance/historie/)

[kocianka.cz/o-kociance/historie/](http://www.centrum-kocianka.cz/o-kociance/historie/))

Vliv a vzory [online]. [cit. 2020-01-18] Dostupné z:

<https://www.vlivavzory.net/vyzkum/vu-kostomlaty/>)

Prevence-VÚ Kostomlaty [online]. [cit. 2020-01-20] Dostupné z: [http://www.prevence-](http://www.prevence-info.cz/organizace/vychovny-ustav-detsky-domov-se-skolou-zakladni-skola-stredni-skola-skolni-jidelna-1)

[info.cz/organizace/vychovny-ustav-detsky-domov-se-skolou-zakladni-skola-stredni-skola-skolni-jidelna-1](http://www.prevence-info.cz/organizace/vychovny-ustav-detsky-domov-se-skolou-zakladni-skola-stredni-skola-skolni-jidelna-1))

Dotazník [online]. [cit. 2020-01-20] Dostupné z: <http://www.ssvp.wz.cz/Texty/dot>

[aznik.html](http://www.ssvp.wz.cz/Texty/dot))

Český-jazyk [online]. [cit. 2020-01-20] Dostupné z <https://www.cesky-jazyk.cz/slohovky/rozhovory/#axzz6FB8OC2Xw>)

SEZNAM ZKRATEK

LDM- Lehká mozková dysfunkce

CNS- centrální nervová soustava

ADD- Attention Deficit Disorder

ADHD- Attention Deficit Hyperactivity Disorder

MŠMT- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1 - pohlaví	37
Tabulka 2 - zaměstnání	38
Tabulka 3 - dítě s poruchou chování	39
Tabulka 4 - práce s dítětem s poruchou chování	40
Tabulka 5 - speciálně-didaktické pomůcky	41
Tabulka 6 - výchovné metody	42
Tabulka 7 - významné osobnosti	43
Tabulka 8 - dílny v zařízení	46
Tabulka 9 - ústavy v Ústeckém kraji	47
Tabulka 10 - Práce na poli	48
Tabulka 11 - akce a ostatní zařízení	49
Tabulka 12 - spokojenost zaměstnance	50

Seznam grafů

Graf 1 - Pohlaví	37
Graf 2 - Zaměstnání	38
Graf 3 - Dítě s poruchou chování	39
Graf 4 - Práce s dítětem s poruchou chování	40
Graf 5 - speciálně-didaktické pomůcky	41
Graf 6 - výchovné metody	42
Graf 7 - významné osobnosti	43
Graf 8- využití pozemku	45
Graf 9 - dílny v zařízení	46
Graf 10 - ústavy v Ústeckém kraji	47
Graf 11- práce na poli	48
Graf 12 - akce a ostatní zařízení	49
Graf 13 - spokojenost zaměstnance	50

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník	I
----------------------------	---

Příloha A – Dotazník

Vážení pedagogové,

Chtěla bych Vás požádat o vyplnění dotazníku mé bakalářské práce s názvem Myšlenky osobností speciální pedagogiky a využití etopedické teorie ve výchovném ústavu v Kostomlatech pod Milešovkou, dotazník je anonymní.

Děkuji za Váš čas. Nikola Dragounová, DiS.

1. Jsem:
 - a) žena
 - b) muž

2. Pracuji:
 - a) základní škola
 - b) speciální škola
 - c) výchovný ústav

3. Máte ve třídě jedince, který má závažnou poruchu chování?
 - a) ano
 - b) ne

4. Víte, jak pracovat s dítětem, který má poruchu chování?
 - a) ano
 - b) ne
 - c) nevím

5. Používáte pro práci s tímto dítětem speciálně-pedagogické pomůcky? Jaké?
 - a) Ano _____
 - b) Ne, nepoužívám

6. Používáte některé výchovné metody? Jaké?
 - a) ano ____
 - b) ne, nepoužívám

7. Znáte některé významné osobnosti speciální pedagogiky?
 - a) ano ____
 - b) ne, neznám

8. Pokud ano, znáte jejich myšlenky v oblasti speciální pedagogiky?

9. Uspokojujete potřeby a zájmy dítěte ve Vašem zařízení?

10. Využíváte například školní pozemek u Vašeho zařízení?
a) ano
b) ne
11. Máte ve Vašem zřízení dílny? Jaké?
a) ano _____
b) nemáme
12. Znáte výchovné ústavy v Ústeckém kraji? Jaké?

13. Uskutečňujete s dětmi práci na poli?
a) ano
b) ne
14. Jezdíte s dětmi do ostatních zařízení a provozujete tam různé akce?
a) ano
b) ne
15. Jste ve Vašem zařízení spokojen jako zaměstnanec?
a) ano
b) ne

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Nikola Dragounová

Obor: Speciální pedagogika- vychovatelství

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Myšlenky osobností speciální pedagogiky a využití etopedické teorie ve výchovném ústavu Kostomlaty pod Milešovkou

Rok: 2020

Počet stran textu bez příloh:¹50

Celkový počet stran příloh:² 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 8

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 12

Vedoucí práce: Mgr. Klára Eliášková
